ВІСТІ
КОМБАТАНТА

3

Ню Йорк 1965

ВІСТІ КОМБАТАНТА

УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ЖУРНАЛ

ВИДАВЦІ: Головна Управа Об'єднання б. Вояків Українців в Америці, Головна Управа Братства кол. вояків 1 УД УНА

СПІВУЧАСНІ: Братство Українських Січових Стрільців, Об'єднання к. вояків УПА, Броди-Лев, Інк., Українська Стрілецька Громада в Канаді.

Статті, підписані прізвищем, чи ініціялами автора не завжди відповідають поглядам Редакції.

Редакція застерігає собі право скорочувати статті і справляти мову.

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ

Австрія:
Dr. S. Naklowycz
Wien XX
Dresdnerstr. 124/III/19

Аргентина:
Fraternidad de los ex-comb.
de la 1 UD., Curapaligue 760,
Buenos Aires, **Argentina**

Канада-Схід:
Mr. S. Hulak
654 Lansdowne Ave.,
Toronto, Ont. **Canada**

Канада-Захід:
Mr. Lew Rudnyckyj
297 Chelsea Ave.,
Winnipeg 15, Man., **Canada**

Австралія: Fokshan Library & Book Supply, 16 W. Prospect Street, Glenroy, W. 9, Victoria, Australia

На N. S. W. *в Австралії:*
Mr. C. Mishchuk, 12 Victory St., Belmore N. S. W., Australia.

ЗДА й інші краї: **"VETERANS' NEWS", P. O. Box 1184, Church St. Station New York, N. Y. 10008, U.S.A.**

V E T E R A N S' N E W S, by montly, published jointly by:
United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former Soldiers of the 1 Ukrainian Division UNA in association with:
Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian Insurgent Army, Inc., Brody-Lew Inc., Ukrainian War Veterans' Association in Canada.

Address: P. O. Box 1184, Church Street Station, New York, N. Y. 10008, U S.A.

ВІСТІ КОМБАТАНТА Рік 1965 Ню Йорк Ч. 3 (19)

ЗМІСТ:

МЕМУАРИСТИКА:

ХРОНІКА ТА ІНФОРМАЦІЯ:

ВІЙСЬКОВІ ПРОБЛЕМИ:

ВІЙСЬКОВІ НОВИНИ:

КРИТИКА ТА БІБЛІОГРАФІЯ:

З ДОКУМЕНТІВ ВИЗВОЛЬНОЇ ВІЙНИ:

Евген Шипайло

Броди і ми

Кінець І-шої Світової війни не приніс українському народові здійснення його стремлінь — волі. Не помогли віра, запал, жертви й кров: самостійна українська держава перестала існувати, українські землі розділено на 4 частки поміж СССР, Польщу, Румунію й Чехословаччину. Кількадесятимільйонова нація, закоштувавши на коротко волі, стала знову бездержавною.

Прийшлося ждати майже чверть століття, коли знову український реґулярний вояк станув в боротьбі проти ворога на своїй землі, коли залунали оклики „Слава" і земля зросилася кров'ю тисячів. Було це влипні 1944 року під Бродами, у стіп Маркіянової Підлиської Гори, де вояки 1-ої Української Дивізії стримували в завзятому бою переважаючі сили ворога; окружені пробилися з персня, залишаючи тисячі поляглих друзів на брідських полях, під Білим Каменем й Почапами.

Сьогодні минає з тої дати 21 рік — майже знову чверть століття, — достатньо часу, щоб виросло, зміцніло й виховалося нове українське покоління, покоління здібне взяти в руки зброю, здібне до боротьби, здібне до посвяти й жертви, включно з життям, свідоме, хто вони й яка їх ціль.

Ті, що боролися під Бродами, виховувалися на зразках років 1917-1920, років Відродження Нації, на традиціях Маківки й Лисоні, Чортківської офензиви, київського Арсеналу й Крутів; вони були свідками голоду на Україні, масових розстрілів, вивозів до концтаборів, катувань в тюрмах Луб'янки і Бриґідок. Вони йшли шляхом до Волі за дороговказами, що їх поставили їхні батьки. Вони вірили й знали, що тільки збройна боротьба і кров виведе нас з неволі. Для них існувало тільки одне гасло Є. Коновальця: „Здобудеш українську державу або згинеш в боротьбі за неї!"

Тому й не дивниця, що коли формувалася 1-ша Українська Дивізія — тисячі зголосилися в її ряди, тисячі склали своє життя під Бродами, тисячі продовжували роками збройну боротьбу в рядах УПА.

Коли сьогодні відзначуємо 21-шу річницю бою під Бродами — не можемо поставити ні березових хрестів, ні зложити вінків; зате можемо переказати новому поколінню про ті геройські вчинки. Пояснім їм, що бій під Бродами був логічним завершенням стремлінь тодішньої молоді, що по роках неволі, чужих окупацій, сумнівів у власні спроможності — ця молодь **зміряла свої сили з ворогом у реґулярному бою, як рівні з рівними й там віднайшла віру у себе самого, у власне „можу".** Пояснім їм, що між вояками під Бродами не було ні „партійних", ні „східняків" чи „західняків" — там боровся **свідомий український вояк.** Пояснім їм, що бій під Бродами не був поразкою, хоча там впали тисячі — а був кінцевим іспитом, до якого та молодь приготовлялася впродовж чверть століття і там показала, **як** бореться український вояк. Розкажім, як поранений гранатою пор. Рудичів, не зважаючи на рани, поривав своїм прикладом молодих вояків, біжить до протинаступу, прочищує від ворога власні становища і щойно тоді дозволяє відвезти себе на перев'язочний пункт. Розкажім про геройські вчинки май. Палієнка, пор. Маркевича, дес. Грибовича, стр. Самбора й соток інших, щоби нове покоління, на прикладі вояків з-під Бродів перебрало від них горіючий смолоскип боротьби й понесло його до остаточної мети — здобуття вільної й самостійної України.

Юра Яремкевич

На втраченій позиції

(Борцям з-під Бродів)

О, Пане, як вважаєш, що доспіло
зерно й пора в покоси класти плід,
дай витривалости, відваги й сили
знести, чого минути нам не слід.
Якщо вже смерть закреслює спіралі
довкола нас в щораз то вужчий звій,
енерґію циклопів дай, гарт сталі
і влий в серця сократівський спокій,
щоби колись, як у крові опарах
наш Золотий народиться Устав,
внук, що на українськім Альказарі
хрест пам'ятний ставлятиме, писав:
„Тут в пам'ятнім сорокчетвертім
погибли від ракет, шрапнелів, бомб,
від метачів вогню, в бою отвертім,
з грудей востаннє утворивши ромб
до нападу, нащадки Осьмомисла,
задивлені в нових часів обрій,
як срібна смерть над кріпостю зависла,
відважно й сміло йшли назустріч їй.
А дав їм Бог за найсвітліше терно
зі слави, чести і безсмертности
пролити кров. У сталевім інферні
життя за блеск Тризуб віддати".
Тоді миліш буде зложити в руки
Твої життя на спаленій траві,
в яку впивається наш зір крізь люки
в бетонах бункрів.
Пане, просьби дві
сповни нам ще: жінок вдовичий
шлях облегши, й дітей-сиріт, коли
хоч через сон ім'я батьків закличуть,
до серця свого щиро притули.
Хотілося б м'які їх рученята
взяти в тверді жовнярські п'ястуки,
почути ще хоч раз пестливе: „Тата",
з очей відчитувати їх думки; —

В. Б.

Моя остання розмова з Дмитром Палієвом

Дмитро Паліїв

Сл. п. сотн. Дмитра Палієва я бачив востаннє і з ним розмовляв під Бродами одного дня, пам'ятного, гарячого і трагічного липня 1944 року, коли то большевицькі армії затискали вогненний обруч, в якому опинилися Українська Дивізія і рештки німецьких військових з'єднань, які ще не вспіли вийти з-під Бродів.

Попередньої ночі й зранку того дня ще падав дощ, але коло год. 10 перед полуднем почало прояснюватись. Тоді мене покликано телефонічно до Штабу Постачання Дивізії і командир доручив мені зорганізувати транспорт вантажних машин, щоб привезти до нашого магазину бензини, яку німецькі відділи, поспішно відступаючи, залишили в лісі в сховищі, віддаленім приблизно за 5 км. на південний схід від села Підгірці. Тому, що наш запас бензини був на вичерпанні і кожна її літра мала безцінну вартість, командир наказав мені особисто виконати завдання.

Згідно з наказом, я вибрав 8 найкращих вантажних машин, призначив шоферів і помічників до вантаження, та повів транспорт на своєму службовому мотоциклі. Хоч як я вважав, трапилася несподівана пригода. Поміж моїми шоферами був один шофер німець з Вермахту, якого кілька днів перед тим, разом з вантажною машиною, приділено

ще в матерей спрацьовані долоні
покласти би розпалені чола,
з котрих та мить думки, як баскі коні
по світу самопасом розвела.

— — — — — — — — — — —

А втім . . .: За час кількох цих слів молитви
звузився знову круг. Надходить час
шоломи затиснуть. О, Боже, в битві,
в останній нашій битві будь при нас.

(Вірш присвячений Дивізії автором з нагоди З'їзду Братства в Клівленді в дні 2 серпня 1952).

до нашої Дивізії. Наша валка не встигла ще виїхати з лісу на твердий шлях, як згаданий шофер, використовуючи марний стан дороги, болотнистої і слизької, впакував свою тяжку вантажну машину до рова та ніяк „не міг" звідтам виїхати. Нам прийшлося його в рові залишити, бо до витягування тієї машини з рова ми не мали відповідного знаряддя ані часу. Було, зрештою, цілком ясно, що той старий ветеран зробив ту штуку з розмислом, не бажаючи наражувати своєї голови на небезпеку. Йому, мабуть, ніяк не подобалася ідея їхати по бензину в напрямі фронту, та ще в такий непевний час, коли на очах всіх, німецькі, добре озброєні дивізії кидали фронт, а їм на зміну прийшла свіжа наша Дивізія, без бойової заправи й відповідної важкої зброї. Та це — мимоходом.

Щоб дістатися до місця призначення, нам треба було переїздити через село Підгірці, де на просторім майдані перед церквою я запримітив легку машину зі штабу Дивізії, а в ній сл. п. сотн. Дмитра Палієва, з яким я був знайомий ще з давніх львівських часів. Побачивши мій транспорт, він зупинив машину і я під'їхав до нього, привітався та зголосив йому, куди і за чим їду.

Сотн. Дмитро Паліїв поцікавився ближче моїм завданням, при чому виявилося, що він знав про той склад бензини. Ото ж я одержав від нього додаткові, докладніші вказівки, як до неї доїхати. Він радив мені поспішати та остерігав, щоб заховати якнайбільшу обережність, бо не виключена можливість, що німецькі вермахтівські відділи той відтинок вже покинули, а в такому випадку ми, приїхавши на місце по бензину, могли б застати там нових господарів.

Та хоч як спішною була справа бензини, проте важко було мені не використати несподіваного побачення з Дмитром Палієвом, щоб не спитати його, — що це довкруги нас діється. Як маємо розуміти факт поспішного відходу з фронту добре озброєних німецьких дивізій, та чи супроти очевидного вже оточування нашої Дивізії переважаючими ворожими силами, є в нас якийсь шанс опертися їм — без танків, протипанцерних гармат та летунства?

Всі ці питання сильно хвилювали наших вояків, з яких кожний здавав собі вповні справу з рішучої постанови ворога — безпощадно і цілковито знищити Українську Дивізію. Здається мені, що обличчя сл. п. сотн. Дмитра Палієва дивно посіріло, коли він зажурено відповів, що дійсно ми несподівано попали в дуже прикре положення, хоч, на його думку не безнадійне, коли не допустимо до паніки і будемо міцно тримати зброю в руках.

В голосі Дмитра Палієва чути було важку турботу, але його очі, як завжди промінювали певністю, рішучістю і надією.

Здогад сотн. Палієва щодо залишення німецькими відділами того відтинку, куди я їхав по бензину, показався правильним. Приїхавши на місце, ми не застали там вже навіть звичайної військової варти, яка згідно з військовими правилами повинна була там чекати на приїзд нашого транспорту. Але, на щастя, ми не застали там теж нових господарів.

В густім, старім лісі, де була захована бензина, панувала така несамовита тиша, що аж у вухах дзвеніло. Цю зловіщу тишу переривав лиш гуркіт ворожих розвідчих літаків, що кілька разів хижо перелітали над нами.

Минуло вже двадцять один років, як я тоді під Бродами востаннє розмовляв з Дмитром Палієвом, проте він ще нині, як живий, ввижається мені. Високий і стрункий, з інтелігентним обличчям і розумними сірими очима, він був душею нашої Дивізії та справжнім її українським командиром. Дмитро Паліїв був уосібленням тієї української ідеї, за яку йшли в смертельний бій на протязі століть безконечні ряди українських героїв.

Наші вояки в Дивізії любили Дмитра Палієва і дуже шанували його за високі прикмети його характеру, які ставили його на першому місці серед тодішніх українських провідних мужів. Він бо не лише розумів потребу й ідею створення доброї української військової сили в тих грізних часах, коли не на життя а на смерть змагалися найбільш протирічні ідеології, але й сам особисто вступив до Української Дивізії, щоб в її рядах засвідчити свою віру в доцільність творення тієї військової сили.

Він не лише вмів намовляти українську патріотичну молодь до збройної боротьби за українську справу в рядах Української Дивізії, але сам пішов зі зброєю в руках у бій і згинув геройською смертю на полі слави під Бродами, разом із тисячами славних наших новітніх героїв-велетнів, синів Соборної України.

Славної пам'яти сотник Дмитро Паліїв на пості речника української справи при штабі Української Дивізії „Галичина" мав дуже велике й важке завдання. Крім своїх нормальних службових обов'язків, він постійно стояв на сторожі гідности й чести українських вояків, наражених повсякчасно на шикани і пониження збоку німецьких „юберменшів". Треба з великим признанням і притиском, у глибокій пошані до Його Імени, підкреслити, що Він це шляхотне завдання виконував надзвичайно совісно та завжди успішно.

Очевидно та цілком зрозуміло, що через його непохитну і тверду поставу в обороні чесного імени українського вояка, він сам був найбільш наражений на різні неприємності і ненависть збоку більшости німецьких старшин і підстаршин Дивізії. Нагородою за те та заохотою

Велика ідея Українських Січових Стрільців

Слово Голови Братства УСС, Івана Поритка, на Ювілейному З'їзді Українських Січових Стрільців у їх 50-річчя у Ню Йорку 15 травня 1965

Товариші!

Вітаю Вас цим нашим, старим, бо іще з козацьких часів — окликом, що єднав нас за ввесь час нашого Великого Шляху, й до сьогодні єднає нас!..

І тут на початку нашого З'їзду, ми, живі учасники того нашого великого Чину, бодай короткою зупинкою нашої думки — пом'янімо славну пам'ять наших погиблих чи померлих друзів-товаришів.

Цей наш З'їзд у 50-річчя нашого бойового виступу в Карпатах 1914 року є для нас тим більш радісною подією, що Всевишній дозволив нам дожити до неї.

У моєму до Вас слові я не буду довго зупинятися, бо ж ми — Українські Січові Стрільці, вояки, ,,стара война'', не потребуємо багато слів, гучних промов, самохвальбних деклямацій. Погляньмо один на одного й самі побачимо, що кожний із нас це живий спогад того великого минулого нашої Батьківщини. Не треба нам ,,самокадила'', але маємо право, ,,в чотири очі'' сказати собі правду: кожен із нас є тією сильною ланкою тяглости, продовженням нашої визвольної боротьби за самостійність України, що її почав Байда Вишневецький і через Богдана Хмельницького та Івана Мазепу ми повели її далі; і вона, ця збройна боротьба до нині триває. Ця боротьба — це наша слава, наші терпіння, наші рани і наша гордість.

Погляньмо кожен із нас у наше минуле, полиньмо спогадами на ,,Кічерку'', на ,,Ключ'', на ,,Кобилу'', на ,,Острий'', ті верхи наших Карпат, що попередили великий бій на Маківці; що за цей бій наш Леґіон

була для нього атмосфера теплої вдячности та загальної симпатії й любови збоку всіх українських вояків.

На полі слави під Бродами нема пам'ятника в пошану поляглих там тисячів українських героїв на чолі з їх улюбленим сотником Дмитром Палієвом. Українському народові на рідних землях не вільно нині висипати великої могили на вічну славу для тих, що там полягли геройською смертю в обороні рідної землі перед комуно-московською навалою. Але український нарід гордий ними, бо вони єдині в тім грізнім часі врятували честь нації, безстрашно й одверто зі зброєю в руках противставляючись 20-кратно переважаючим силам жорстокого наїзника і хоч в бою тім впали — пам'ять їх живе і вічно житиме в серцях українського народу.

отримав признання не тільки від Австрії, від її команданта дивізії в його наказі, але від усього українського народу. Полиньмо спогадами на Болехів-Лісовичі, на княжий Галич, Завалів; далі на ті поля-степи Поділля, від Панталихи й Бурканова починаючи, через Хатки, Соколів, Соснів, Беневу, Семаківці й на Іщкові кінчаючи, де впало багато наших товаришів, де полилося стільки молодої, гарячої крови. А ще далі — Куропатники, Потутори й та пекельна боєм Лисоня, де полягло стільки нашого цвіту разом із тим завжди всміхненим, струнким, русявим лицарем-командантом 3-ої сотні куреня отамана Ґорука — Осипом Яримовичем. А врешті — згадаймо, як пішли ми на ті широкі шляхи чудової України, якими ми дійшли до Києва. Згадаймо й початки Української Військової Організації — УВО, бо й там УСС були основниками її. А згадавши це все, спитаймо себе: яка сила з'єднала нас у це військове, здисципліноване товариство — Українські Січові Стрільці? Яка сила вела нас на цей кривавий змаг, на всі ці — скажімо просто й щиро — інколи страждання? Яка сила давала нам витривалість, охоту, запал, постійний гумор, ясність очей, усміх і в найтрагічніших хвилинах?

Цією силою була велика Ідея: визволення України і її самостійність! Ця велика Ідея була і є для нас, товариші, отим незгаслим вогнем нашого життя, нашого існування, нашого діяння; у цім вогні ми спалювали і спалюємо нашу зневіру, нашу безнадію, наше пригноблення, наші невдачі! І з цього вічного Вогню-Нації, ми УСС черпали й черпаємо нашу силу, наш запал і нашу Віру!

Ми не шукали, як і не шукаємо, почестей, відзначень, винагороди за наш бойовий труд; а як між нами й були такі, то вони покидали нас і переходили до австрійської армії, де й діставали те, чого бажали. Ми таки були „безсребренники", не за гроші, не за гонори служили, а за Україну! З цього приводу — можемо ясно поглянути один одному в очі.

Безперечно, як кожна людська організація, так і наша мала одиниці, що в житті заламалися, їх характери — шукаючи нових, неукраїнських ідей — не витримали лінії. Але можемо щиро сказати собі: таких слабих одиниць було між нами дуже мало, так, що цілости Леґіону, його ідейности, вони не надрушили, не надламали.

Українські Січові Стрільці все вели себе по лінії стрілецьких ідеалів та змагали до найвижчого Ідеалу Нації — створення Української Держави.

. . . „Ми будемо мати в своїх руках силу. Хто привик до воєнної грози, той не дозволить себе топтати й зневажати в житті. За нами буде безкомпромісова боротьба. Національна честь вже пробудилася і жадає сатисфакції за століття неволі, кривди. Збираємо сили до нової боротьби й нового життя". . . Так писав у 1915 році з фронтових позицій до

свого товариша молодий УСС Іван Балюк, що кілька місяців пізніше поліг на полі бою і віддав для України своє молоде життя, так як віддали його сотні й тисячі молодих УСС-ів, що з великою любов'ю до України вступили в збройну боротьбу з одвічним ворогом України — Москвою. УСС-и мали вже тоді глибоку віру в конечність збройної боротьби.

Визначні українці-учасники й очевидці УСС-ів високо цінили їх збройний виступ. Наш великий письменник, поет і громадський діяч, Іван Франко говорив УСС-ам — „Ви є дзеркалом моєї душі і моїх стремлінь''. Теж і поет Богдан Лепкий давав глибоко-прихильну оцінку УСС-ам.

Але заслуга УСС-ів не тільки в збройному чині, але в тому, що вони тим чином відновили духа українського вояка в нашому народі, який зовсім був занепав.

Золоті Роковини Українських Січових Стрільців — це дійсно ,,винятковий ювілей''. — Це не тільки ювілей УСС-ів, а ювілей дати переломової в історії української політичної думки. Це ювілей нової української людини, яка дала той найбільш проречистий доказ своєї національно-державницької зрілости, яким є добровільна воля боротися із зброєю в руках за свою Батьківщину. Це ювілей появи на сцені української історії рідного вояка-державника, рідного вояка-громадянина. Цей ювілей збройної боротьби української молоді за волю України, яка розпочалася 50 років тому і переходила різні історичні етапи, завзято велася на численних бойовищах і переривалась, а насправді не припинилась по нинішній день і буде тривати аж до осягнення ціли, за яку почали збройну боротьбу УСС.

П'ятдесят років тому ми-УСС були молоді, деякі з нас ще зовсім юні, необізнані з вояцьким ділом, без теорії і практики, як держати кріс, але були виховані Тарасом Шевченком, Іваном Франком, Лесею Українкою і іншими пробудниками нації та обвіяні лицарським духом наших гетьманів і тому опинилися в українськім Леґіоні новітньої доби. Ми тоді були повні надій та гарячого бажання високо піднести український вояцький стяг за визволення України.

Після закінчення збройної боротьби та ліквідації військових формацій — УСС не спочили, а активно включилися в різні ділянки громадської праці, де даючи творчу ініціятиву до відзискання втраченого, продовжували боротьбу, хоч іншими методами. На літературі, піснях, музиці, на виданнях нашого видавництва ,,Червона Калина'' виховувалися нові покоління української молоді, що далі плекали визвольну традицію у підпільних організаціях. Серед УСС-ів завжди царив дух єдности, без уваги на політично-партійні розбіжності окремих осіб. Ми

УКРАЇНСЬКІ СІЧОВІ СТРІЛЬЦІ, ПРИСУТНІ НА З'ЇЗДІ В НЮ ЙОРКУ 15 і 16 ТРАВНЯ 1965

На цій знимці колишні УССтрільці, які були на З'їзді в Ню Йорку 15 і 16 травня. В першому ряді зліва: Слюсарчук, о. Р. В. Рабій, М. Мінчак, д-р В. Білозор, д-р Ст. Ріпецький, Іван Тиктор, Анна Дмитерко-Ратич, Лев Лепкий, от. Теодор Рожанковський, президент УНР в екзилі д-р Степан Витвицький, д-р Володимир Ґалан, Жигмонт Олексин, о. Степан Городецький, д-р Волод. Калина, вдова по УСС д-р І. Турянському — пані Турянська; третій від права Петро Постолюк, далі д-р Сава Никифоряк і д-р Ярос. Гриневич.

Світлив: **Йосип П. Старостяк**

не вглиблювалися у програми партій, в їх ідеології, бо найосновніша ідеологія для нас була: найперше — вільна, самостійна Україна!

Товариші! Зібралися ми тут, на вільній американській землі, щоб у це наше 50-річчя спільно порадуватись, погуторити та й нашій Громаді себе показати. А в першу чергу нашій дорогій молоді! Щоб уся вона, через нас, глянула в нашу історію збройної боротьби за волю України, і щоб — маймо надію — при недалекій уже нагоді продовжуючи нашу традицію, — вона стала до цієї боротьби й дійшла вже до остаточної мети і колись, у своє 50-річчя, щоб згадала й нас і оце наше 50-річчя!

Ми зібралися тут, щоб іще раз дихнути почуттям спільної любови й пошани один до одного, до нашого товариства. І щоб спільно згадати й тих наших товаришів, які не можуть бути з нами, тут, а нишком, скриваючись із своїм минулим, живуть, а радше — животіють духово й фізично — там, у московській неволі. А як дехто з них і згадав оті наші великі роковини 50-річчя то лише на те, щоб його оплювати, сплюжити, бо такого холуйського лихословія хоче Москва, для якої УСС це найгрізніша небезпека! Власне, небезпекою не є вже колишні Усусуси, а ця Велика Ідея, що для неї УСС жили і змагалися. Думаю, що можна б уже закінчити це моє коротке і невибагливе слово і ще раз привітати Вас, Шановне Товариство, та й побажати — щоб ми таки ще діждалися тієї щасливої хвилини — треба вірити, що вона і не така далека — і ще зустрілися на нашій рідній Землі, для якої ми жили й живемо, щоб іще наші стопи ступили на той Шлях, що ми його зверстали! Що і дай Боже!..

11 квітня 1965.

ПОДЯКА

Редакція і Адміністрація „Вісті Комбатанта" складає щиру подяку Управі Хвального Відділу ОбВУА у Честер за ухвалення датку на Прес-Фонд нашого журналу в сумі $ 50.00. Просимо і другі Відділи ОбВУА та Станиці Братства к. Вояків 1 УД УНА піти слідом Відділу ОбВУА у Честер.

Адмін. „ВК"

Д-р Іван Рижій
Санітарний поручник УГА

Санітарна Служба в Листопадових Днях у Львові

Д-р Іван Рижій
(з 1 лист. 1915)

Санітарна служба у війську під час Листопадових боїв у Львові в 1918 р. зосереджувалась у вісьмох перев'язних пунктах, — в одному пункті відсилання і санітарнім поїзді (оба останні на Личаківському Двірці), — в Ґарнізоновому шпиталі[1]) ч. 14 на Личакові, та в Лікарні очних недуг при вул. Коперника в Духовній Семінарії.

В Поліклініці при вул. Ліндого, що була для цивільних осіб, днем і ніччю оперував ранених вояків добровільно і безкорисно невролог проф. д-р Баронч, жид. Загальний шпиталь при вул. Ґловінського обслуговував цивільних та рідко військових. Санаторія Червоного Хреста на Личакові була під управою Спілки Польських Лікарів, що відмовлялися подати поміч стрільцям.

Службу у вісьмох перев'язних пунктах виконували: три лікарі, одинадцять студентів і дві студентки медицини, одна матуристка і матурист гімназії, а саме: на Підзамчі — два санітарні хорунжі О. Волосянський і М. Кологон; у касарні Фердинанда при Городецькій — санітарний хорунжий Р. Кузьма; на поліції, Казимирівська — санітарний хорунжий Ю. Маковський; в Народному Домі при Вірменській — санітарний шеф пор. д-р К. Танячкевич, сан. чет. Я. Гинилевич і сан. хор. В. Скоморовський; на пошті вул. Словацького — ст-ка мед. М. Ґіжовська[2]); в ратуші, Ринок — пор. д-р М. Музика, матуристка К. Цьопа Волянська, ст. мед. В. Банах, ст. мед. С. Кривокульський і матурист Е. Дзерович; в Соймі — ст-ка мед. З. Копертинська і однорічник ст. мед. З. Русин; на Цитаделі — чет. УСС д-р В. Свідерський; на пункті відсилки — хор. УСС д-р В. Щуровський і в сан. поїзді — сан. хор. Р. Га-

---

[1]) Здатних до перевозу ранених дехто спрямовував до санітарного поїзду, коли їх лікування вимагало довшого часу, як місяць.

[2]) Рим.-кат., матуристка гімназії Сестер Василіянок. Ув'язнена при кінці червня 1941 року.

ванський. Місця праці двох братів ст. мед. Л. і В. Ганкевичів не пам'ятаю.

В Гарнізоновому шпиталі ч. 14 спершу було біля 20 лікарів різних народностей, 18 студентів медицини санітарних четарів, у тому один українець сан. чет. І. Рижій і два пасивні москвофіли. Третього дня після 1-го Листопада число лікарів впало до 7-и. Не краще положення було серед середнього, нижчого медичного і господарського персоналу. Гарнізоновий шпиталь мав тоді 700 ліжок.

Він містився на просторій площі і відмежувався грубим високим муром від вул. Гофмана, Боніфратрів та житловими домами і парканом від Личаківської і Гловінського. Передній будинок шпиталя від Личаківської — в продовженні якого був один окремий павільон для старшин, — приміщував головні відділи за вийнятком внутрішнього, неврологічного і шкірного, що були в глибині подвір'я проти вул. Боніфратрів. Туберкульозний відділ займав часть бурси Народного Дому при вул. Курковій, а психіятричний приміщувався позаду костела св. Марії Магдалини. Бактеріологічний відділ знаходився в підніжжі Високого замку в домі „Кісєлкі".

Лікарський персонал шпиталя складався з військових[3]) та кількох цивільних лікарів спеціялістів. За народністю переважали жиди, відтак йшли поляки, чехи, німці, один мадяр і італієць, — жодного українця[4]). Студенти медицини ранги санітарного четаря були здебільша поляками і жидами. Середній медичний персонал був польсько-жидівським. Їхнім командантом був поляк майор[5]). Одиноким із санітарів, що признавався до українців, був сан. вістун Гетманчук, кімнатний маляр. Він ходив до церкви, але говорив по-польськи.

В Гарнізоновому шпиталі в 1918 р. лікувалися переважно хронічно хворі, та ті з австрійської армії ген. Бем Ермолі, що прибували сюди для визначення відсотка їхнього фізичного пошкодження, або, що потребували пооопераційного видужування. З пошесних хворіб були еспанка, летаргічний енцефаліт фон Економо (нерідко з ускладненням паркінсонізму), кишковий тиф, — а серед цивільних осіб віспа і красуха. Всі вони протягнулися на села і на 1919 р.

---

3) Д-ри: Майзелс, Мерер, Їндра, Шнайдер, Валіхевич, Руф, проф. Чижевскі і Алерганд; в квітні 1918 р. полк. д-р Рітіхштайн в асисті сот. д-ра Р. Е. Біласа з командантури Львова оглянули Гарнізоновий шпиталь ч. 14 і перебрали в своє управління. У січні 1919 р. щойно знаходимо отам. д-ра Біласа в рядах УГА як санітарного шефа в Державному Секретаріяті Військових Справ (ДСВС). Д-р Р. Е. Білас помер 7 грудня 1964 р. у Мюнхені, Німеччина.

4) Одинокий раз, 30 жовтня 1918, на таблиці дижурних лікарів було прізвище чет. д-ра М. Сисака, українця.

5) Снядовскі (мабуть).

В жовтні 1918 р. між хворими на відділі старшин перебувало кількох українців, — між ними пор. П. Бубела з Лисинич біля Львова, що до приїзду сот. Д. Вітовського (29 жовтня 1918 р.) тимчасово проводив центральним Українським Військовим Комітетом (УВК). Він був тоді уже на видужанні і міг, по скінченій лікарській візиті, тишком виходити задньою брамою, щоб вести свою працю. Йому грозило нове призначення поза Львовом від австрійської військової влади. Тому за посередництвом своєї сестри прохав П. М. Левицьких[6]) розвідатися про можливості продовжити його побут у шпиталі. Це й легко вдалося, бо звільнення його з лікарні протягалося під викрутом роблення лябораторних проб.

Які думки в тих часах крилися в умах молодих старшин, вказує один товариський епізод, що трапився одному членові УВК, вечором однієї суботи в другій половині березня у каварні Ренесанс при вул. „Третього Травня" у Львові, де сходилися українці, — одні, щоб поділитися вістками з минулих днів, — других пригнав сюди холод, бо під час війни тяжко було дістати потрібну кількість вугля, а ще інші, щоб почути концерт Вечерниць Ніщинського. При однім зі столиків сидів гурток старшин а саме інвалід четар І. Вегера, інвалід пхор. УСС Т. Бобків зі Солови окр. Перемишляни, — оба мешкали в Народній Гостинниці і сан. хор. УСС О. Перфецький (здається). До них присівся пор. д-р К. Танячкевич, що був у супроводі сан. чет. жида з Буковини, — оба працювали в запасній військовій лікарні. Під час живої дискусії на тему підписання Берестейського миру (9 лютого 1918 р.) і поголосок про творення української армії[7]) з полонених українців російської армії в Австрії і Німеччині, — супровідник д-ра вніс тост на його честь, як майбутнього санітарного шефа української армії. Д-р Танячкевич добродушно розсміявся, — а це передбачення здійснилося до 8-и місяців. У „Ренесансі" можна було стрінути пор. І. Рудницького, пор. УСС Іл. Цьокана, чет. Люб. Огоновського, чет. В. Бабяка, пхор. УСС Д. Палієва і ін.

Надійшов Перший Листопад 1918 р. Зручно й енергійно переведене роззброєння австро-угорської залоги т. зв. „Мілітеркомандо" у Львові в п'ятницю ранком 1 листопада 1918 р., що його виконав Україн-

---

[6]) Сестра доставляла набіл П. М. Левицьким при вул. Голуба ч. 11 А, де з командантури міста чет. О. Орищин призначив „кватиру" мені. П. Левицька живе в Канаді.

[7]) Її зав'язок виплекали Союз Визволення України (і Головна Українська Рада) у Фрейштаті, Лінц, Австрія. У березні 1918 р. переїхав вечором у великій тайні через Львів перший курінь „Сірожупанників", а у квітні другі курені до Володимира Волинського для формування дивізії. Синьожупанники по приїзді на Україну швидко розсипалися.

ський Генеральний Військовий Комісаріят (УГВК), заснований з початком вересня 1918 р. у Львові українцями старшинами австрійського війська, між ними пор. д-ром К. Танячкевичем, під назвою УВК, пройшло майже безкровно та надсподівано справно.

Це превелике діло, — „Державного Визволення" і перебрання влади УГВК, — що став „Українською Генеральною Командою" — заскочило чужинецьких старшин, приголомшило в першій хвилині поляків, але й послабило нашу чуйність. Нікому з старшин не-українців лікарів і ст. медицини, що працювали в Гарнізоновому шпиталі, не відібрано тоді особистої зброї.

Зараз першого дня привезли опівдні до шпиталя постріленого в голову поляком-корпорантом гімназійного абітурієнта вістуна М. Панкевича, родом з Цеперова, Львівщина. Він був на студійній відпустці, щасливо пережив італійський фронт, добровільно зголосився до служби своїй державі і був на стійці при Академічній вул., — де по протилежному боці у каварнях Ромі і Шкотській пересиджували постійно вшехпольські академіки-корпоранти, що мешкали за рогом у гуртожитку при вулицях Лозінського і Сенаторській. Українським студентам університету ще за Австрії була відома провокуюча супроти українців і жидів поведінка відвідувачів цих двох каварень, власниками яких були вшехполяки. Під ч. 5 Сенаторської перенеслася, з остраху перед українською ревізією, команда польських „Гарцерок"[8]) з будинку „Сокола", — бо виконували вони розвідчу, кур'єрську, санітарну службу, а навіть постачали вибуховий матеріял (напр. до висадження брами касарні Фердинанда).

Другого дня до полудня лікар психіятричного відділу (італієць) просив телефонічно Гарнізоновий шпиталь прислати йому бодай одного вояка для вдержання порядку. Вислано туди двох поліцаїв. Не вважаючи на т. зв. перемир'я, — до шпиталю напливали важко ранені.

Третього дня у неділю вранці чужинецькі лікарі навантажилися наплечниками і тишком покинули шпиталь. Викликаний вечором один з двох місцевих хірургів[9]), що залишилися, не прийшов, бо не мав перепустки. Повторялися скриті обстріли санітарних авт, що в'їздили з раненими до шпиталю вечором від вул. Боніфратрів і Гофмана. На

---

8) Невиясненою загадкою була тоді поява прапорчика Червоного Хреста в партеровім вікні пустої кімнати одної кам'яниці, недалеко заведення „Змартвихстаньців" при Пекарській вул. Б. Менкарська подає у „Новому Святі" додаток ч. 52/1963, що 7-ма „дружина польських пластунок", яка працювала фізично у монастирі сестер-милосердя при Театинській вул., себто по українській стороні, була активною по тім боці нашого запілля.

9) Місцеві хірурги: д-рВаліхевич вшехполяк і д-р Руф примар хірург жидівської лікарні.

Академічній площі гине ще кілька наших стрільців, а між ними ст. мед. В. Шкондюк. Польська Організація Військова при активній підмозі „Гарцежи" і „Гарцерек" розвинула свою скритовбивчу працю.

Тої самої ночі, хоча найближча бойова лінія була при пошті й соймі, впав стріл крізь вікно до шпитальної кімнати в партері, а куля застрягла у стіні над ліжком, де спав колишній австрійський командант шпиталю[10]). Цей стріл впав від вул. Гофмана.

Тим часом шпитальні припаси м'яса і хліба вичерпалися впродовж перших трьох днів. Провіянтові сот. Ґросс і пор. Гавел мали вістки, що великі харчові запаси лежать приховані в колиш. австрійському старшинському касині при Фредри вул. Ніхто з постачання не мав охоти поїхати туди. Але й наша їзда виявилася даремною, бо ворожі елементи вже скоріше ночами розграбили харчі. В поворотній дорозі вантажним автом в асисті двох узброєних вояків стрінулися ми з хірургом, вшех-поляком, перед брамою шпиталю.

Ввечорі цього дня Ґарнізоновий шпиталь втратив зв'язок з психіятричним відділом і лікарнею очних недуг, що її командантом був чех, майор д-р Яначек. Їх захопили поляки. В касарні Фердинанда, між іншими погиб матурист хор. В. Ляхович з Дунева, а сот. Северин Козак[11]) був ранений у руку.

Проблема харчування шпиталя ставала щораз гострішою. В лікарні перебувало ще значне число австрійських вояків, що могли ходити і їх треба було кормити. Після виготовлення списка піхотинців здатних до перевозу, наступного дня по полудні з'ясовано УГВК в Народному Домі харчове положення шпиталю і пред'явлено плян евакуації біля двісті австр. вояків. Хоча плян початково здивував сот. Ґорука, то після дискусії прийняв його. Ліквідаційний пор. П. Мечник запевнив видати платню медперсоналові і забезпечити лікарню харчами.

Під час полагоджування шпитальних справ, чет. В. Бабяк з пошти алярмував УГВК, що їм вичерпуються бандажі, ліки і амуніція. На подвір'ї Народного Дому чекали вісім немолодих, сивовиских вояків з 4-ма скриньками „фершляґами". Вони стояли готові до відходу і чекали на провідника, — але його не було. І так довелося проводити їх повільно гусаком, з огляду на тягар скриньок, здовж вул. Рутовського, попри латинську катедру, статую Матері Божої, поперек Гетьманських валів до долішньої части вул. Коперника. Коли там відтерпли руки воякам, ми рушили вперед тісно при мурі, від брами до брами, до рога ву-

---

10) Полк. д-р Ляйхтман, мадяр.-жид.

11) Сот. д-р Северин Козак народився 25 травня 1893 р. в Горжанні Великій, Щиреччина, помер 20 червня 1962 р. в Філядельфії, ЗДА.

лиць Коперника і Словацького[12]), — та щасливо передали все ст. мед. М. Ґіжовській.

Поодинокі лікарі і середній медперсонал шпиталю спізнялися, а навіть не являлися на працю без достаточної причини. Однак нікого не потягано до відповідальности за ці занедбання.

Справа евакуації хронічно хворих австрійців з Ґарнізонового шпиталю показалася складнішою, як припускалося. Спочатку не було добровільних зголошень на виїзд, під впливом ворожих поголосок, що зі Львова не можливо українцям вислати жодного залізничого поїзду на захід. Хворі також боялися, що їх можуть висадити на малій стації, звідки не буде дальшого сполучення. Щойно при помочі мапи вияснено, що санітарний поїзд може від'їхати з Личакова на Потутори-Ходорів-Стрий-Лавочне. Приблизно 10 листопада 1918 р. санітарний поїзд був готовий до від'їзду і хронічно-хворих вояків передано пунктові відсилання на Личаківському двірці.

Одного дня зайшов до шпиталю чет. І. Пушкар[13]), родом з Вільки Мазовецької, — товариш з медичних студій. Він приїхав до Львова з двома підводами, щоб роздобути „кавалерійські штуци", короткі кріси для кінного загону і формованих військових частин у районі Угнова. Він інформувався, де знаходяться касарні кінноти по українському боці. УГВК порадив йому „поможи собі сам". У касарні кол. австрійських гусарів, 11 полк артилерії при вул. Театинській, увесь інвентар був уже розділений. Щойно в будинку кол. австрійського „арсенал-депо" при вул. Підвалля, біля костела Домініканів, знайдено новіські штуци, що їх четар забрав для оборони вузлової стації Рави Руської, що її начальником був К. Рубель.

При кінці другого тижня Листопадових боїв у Львові, полк. д-р Бардах оглянув Ґарнізоновий шпиталь і інформувався про його персональний склад. У тому часі приділено шпиталеві українського рахункового старшого десятника Р. Мартинюка, а д-р Ст. Балей прохав Ґарнізоновий шпиталь дати йому перев'язний матеріял, бо запас Загального шпиталю вичерпувався.

Після другого наступу українських військ на Кадетську школу, стан ранених шпиталю збільшився. Між іншими поляг там гімназійний матурист А. Бартків, син пароха з Романова, Бібрка. Під час боїв у початках був там ранений в легені хор. УСС Петро Постолюк.

Впродовж військових дій, що їх переводив загін ім. Ґонти на Замарстинові був ранений у ногу отаман А. Долуд, командант цього від-

---

12) Тут 5 листопада 1918 р. ранили поляки сан. чет. Е. Гинилевича в руку, д-р Розу Кляйнман у праве легеня і рам'я і медсестру О. Несторівну в голову, що прибули сан. автом по ранених на пошті.

13) Поляг близько рідного села 6 січня 1919 р.

ділу, а в 1920 р. 5-ої Херсонської дивізії УНР військ у Городенці. Він з 2-ма раненими козаками опинився у Ґарнізоновому шпиталі. Цей загін ім. Ґонти прибув з України на поміч Львову.

Деякі ранені вояки оповідали, як це ніби вони перепустили польське санітарне авто з червоним хрестом, а залога цього авта, минувши їх, відкрила вогонь на українських вояків.

Між раненими, що прибули до Ґарнізонового шпиталю у другій половині листопада, були двох наших вояків-добровільців з підльвівських сел, що мали високу гарячку і було підозріння висипного тифу. Тоді ж вечором привезено також з поліційної касарні трьох важко ранених наших вояків. Їх ранили поляки т. зв. „дум-дум", розривними кулями під час польського наступу на вул. Зигмунта.

Від ранку до вечора 21 листопада 1918 р. доходили до шпиталю відгуки стрілів з периферії міста Львова. Під вечір здавалося, що перестрілка йде при вул. Гавзнера-Піярів, — друга зупинка від шпиталю. Коло 8-ої години вечором, перед відходом на квартиру при вул. Голуба ч. 11 А, довідувався шпиталь в УГВК про значення перестрілювання. Відповідь була, що „там вислано патрулю під командою К., щоб прочистити терен". Стріли біля Ґарнізонового шпиталю не були новиною для УГВК ані для шпиталю.

Третя п'ятниця в листопаді, 22 листопада 1918 р., була обильною в драматичні та інколи й комічні події. Драматичні, — бо ранком на порозі брами шпиталю, сан. вістун Гетманчук привітався словами „поляци в шпіталю", — а дещо дальше на коридорі у напрямі виходу зі шпиталю, „варшавяк", що працював тут півроку, товариш з медицини, представився, як ад'ютант польського команданта Ґарнізонового шпиталю[14]) і рівночасно потиху остеріг словами „спалися, щоб навіть прізвища твого не було тут і у Львові". — Збентежений мимоволі наткнувся на Личаківській вул. на хірурга-поляка, що велів членові „міської обивательської сторожі", який був на вулиці з крісом через плече й опаскою на рамені зі знаком „МСО", леґітимувати мене. Я показав йому свою виказку і сивавий вже міліціонер звернув мені леґітимацію.

Після ще „кількох милих пригодах" наступного ранку два молоді вояки „Польовей стражи охрони зєм" — військова жандармерія, забрали мене з помешкання моєї сестри, при вул. Королеви Ядвиги, до будинку кол. австрійської команди при вул. Чарнецького побіч Краківського готелю. Два молоді поляки в одностроях австрійських поручників зірвали з моєї шапки червоного хреста розету та забрали ремінь, що було моєю приватною власністю. Був це в ті часи трохи дивний

14) Ад'ютант леґіоніст Є. Пєтркевіч, кмдт австрійський підп. д-р Андрушевскі.

вияв поведінки польських старшин до українського полоненого старшини.

Сторожа відтак відвела нас (бо прилучено одну незнану особу) до тюрми „Польовей стражи охрони зєм", що була у польській гімназії при вул. Хоцімській, бічній Городецької. Подорозі прийшлося вислухувати некультурні слова зневаги та всяку лайку польської вулиці. У брудній, повній сміття келії на першому поверсі, лежав на збитім з дощок барлозі на трачині д-р Сінкевич, біля нього сидів о. Гошовський, парох Збоїск, хор. О. Ярошек[15]) з Підлісок Великих, Львівщина і кількох старшин жидів (між ними Бардах).

Коло 3-го грудня 1918 р. відвели нас (в тім незнану особу) до колишньої австрійської ґарнізонної тюрми при Замарстинівській вулиці. Тут до келії приведено суддю Устіяновича, так побитого поляками, що лежав непорушно в ліжку весь тиждень. На його тілі було повно синців. Військовий авдитор (ранги його не було видно, бо через холод сидів обкутаний плащем) винив нас (і незнану особу) у чинній збройній дії проти польських корпорантів. Коли б не австрійський капітан Пьотровскі[16]) та інтервенція дир. д-ра Л. Кульчицького в генерала Рої, його шкільного товариша, — хто знає, що за оборот було б взяло в тому часі фальшиве донесення хірурга д-ра Валіхевіча.

Коло 10 грудня 1918 р. перевели нас до „бриґідок". Тут збільшилося наше товариство, бо прибули суддя пор. Д. Насада і чет. А. Ліщинський. Дня 19 грудня 1918 р. на св. Миколая забрали нас до канцелярії судді д-ра Квеста[17]), поляка, де 2-ох сторожів силою зняли з нас приватний старшинський однострій, не вважаючи на наш протест, нібито, — як казали, що це наказ „квартирмайстра". Хор. Ст. Голод впав жертвою цієї самої зневаги. Кап. Рудка був тоді кмдт. бриґідок. 21 грудня 1918 р. привели до нас о. Ковалика зі Скнилова, сот. УСС С. Красноперу і хор. Красноперу.

22 грудня 1918 р. сторожа зігнала з келій бриґідок коло 180 полонених, інтернованих залізничників і 4-ох старшин на подвір'я тюрми та ще одну особу, поставили в чвірки, пігнали нас на головний двірець і повезли на захід. Від Перемишля, сторожа, що нас берегла, грабила і забирала усе, що у кого побачила. Товариша Белепея, що протестував проти цього, важко побила, а за Радимном викинула з вагону і застрелила.

---

15) У „Крівавій Книзі", ч. 1, Відень 1919 р. стор. 39, свід. 2, Видання Уряду Західно-Української Народної Республіки, є друкарські помилки і перекручені прізвища, що їх тут справляю.

16) Кап. Пьотровскі, літератор, поляк, одружений з донькою гр.-кат. отця, був ад'ютантом колиш. австрійського команданта шпиталю.

17) Його батьки мали крамницю з порцеляною в Ринку біля кам'яниці „Труду".

Іван Бабиг Домбровський

Борис Савінков і його спроба акції на Правобережжі

Весною 1921-го року Головний Отаман вислав мене на Україну з наказом підпорядкувати всі партизанські загони, що діяли в той час на Україні, під накази командування УНР, яке перебувало в Польщі.

Ще перед початком підготови до нашого т. зв. Другого Зимового Походу на Україну, мені пощастило натрапити на сліди роботи Бориса Савінкова, відомого російського соціяліста-революціонера, який, заручившись підтримкою польських соціялістів, почав підготовляти терен до повстання проти большевиків на правому березі Дніпра.

Витворилась дивна ситуація: українську підготовку до повстання тихцем підтримував польський Ген. Штаб, а Савінкова польські соціялісти, при тому тереном дії обох „партнерів" мала бути в першу чергу Правобережна Україна. Треба було щось діяти, щоб запобігти лихові, яке насувається з третього боку — Москви. Правда, Савінков визнавав українцям право на державну незалежність, з „маленькою" передумовою, що українська вимога дістане згоду від російських установчих зборів, що їх скличеться після упадку большевизму.

Відомості, зібрані мною про організацію Савінкова, я подав у звіті до Головного Отамана, куди мене негайно викликали, щоб дати мені дальші інструкції. Коли я приїхав і зголосився до Головного Отамана, мені сказали зголоситися до Штабу Повстанчо-партизанської Армії під проводом генерала Ю. Тютюнника. Цей Штаб офіційно вже створений і там я маю дістати придід дальшої праці. Прискорено виїжджаю до Штабу генерала Тютюнника, до якого завів мене тодішній полковник О. Кузьмінський. Вислухавши мій усний доклад, генерал Тютюнник просив повторити його на письмі. Щодо савінківців сказав коротко:

— Зліквідувати!

Транспорт вивантажили в Кракові і перевели до табору полонених на Домбє. Було там вже багато цивільних інтернованих українців з різних сторін і кільканадцять старшин. Після тижневого побуту в таборі вдалося нам втекти з Домбя вчвірку, на жаль, прізвищ цих старшин не тямлю. Вони були в таборі значно довше, приготовили підкоп попід дротяні засіки, нав'язали контакт з українським залізничником у Кракові, що купив білети для нас до Богуміна, показав нам бічний вхід на перон, де стояв поїзд, що відходив до Чехословаччини, а звідти поїхали ми до Відня.

(Закінчення буде)

— Пане генерале, як маю розуміти слово „зліквідувати"?

— Це наказ!

— Я ще не є у Вашій підлеглості.

— Будете! Мені говорив за Вас Головний Отаман і на цій підставі призначаю вас начальником розвідки Правобережної України. Створіть пункти розвідки в Тернополі, Рівному і Сарнах. Підпункти: в Гусятині, Ланівцях, Корці і Ракітно. Дальші інструкції дістанете від полковника Кузьмінського, він відає розвідкою Повстанчо-партизанської Армії.

— Пане генерале! Проти мене в Тернополі вже сидить савінковець, ген. штабу полковник Зарицький, може . . .

— Жодних може! Сказав вам виразно „зліквідувати"!

— Але якою тактикою! Хочу мати директиву!

— Коли хочете докладних директив, то краще сідайте на моє місце, а я поїду в терен ліквідувати савінківців. Акцептую всяку тактику, навіть шнурок на шию, але без розголосу, бо ваша шия також не є асекурована. Поконавши москаля генштабіста, будете мати кращу нагоду бути добрим українським полковником. Помагай Боже!

Приїхавши до Тернополя на вказану мені адресу, відшукав своє „прикриття", себто поручника польської служби Білявського, який офіційно відкрив в Тернополі пункт офензиви. Він урядував у першій кімнаті пункту, я з своїми співробітниками у дальших кімнатах. Всіх, хто переходив кордон до Польщі, військова жандармерія спроваджувала на наш пункт, тому відомості з України я мав з першої руки, цікаві відомості доповнювались власними розвідчиками.

Мій плян ліквідації савінківців поручник Білявський не тільки підтримав, але й обіцяв нам свою участь. Ми почали стежити полковника Зарицького на кожному кроці: церква, кіно, пошта, залізниця і прохід. Все оточення полковника Зарицького опинилося під нашою обсервацією. Пор. Білявському пощастило в польській жандармерії довідатись, що полковник Зарицький просив для себе охорону, бо його переслідують якісь підозрілі типи. Це нагадало нам потребу енергійно діяти. Ми вже так досконало вивчили оточення полковника Зарицького, що навіть знали обмотки на його черевиках, течку, палицю, капелюх і вбрання.

Неочікувано-скоро нам удалося установити, що Савінков скликає до Варшави з'їзд своїх представників з терену, тому ми подвоїли свою чуйність і приготовились діяти. Прослідивши, що полковник Зарицький купив залізничий квиток до Варшави через Львів, ми того самого вечора відвідали його канцелярію і помешкання. Поручник Білявський, я в уніформі польського старшини, мій секретар Сіленко в уніформі польського капраля, та джура пор. Білявського. Повних дві години тяглася ревізія канцелярії, перелякані дві жінки, дружина і донька полк.

Зарицького, не пробували робити жодних перешкод. Ми забрали все, що далося винести, машини до писання, мапи, фотографії, інструкції Савінкова і . . . о, Боже!, схему організації!

Тої самої ночі все сконфісковане виїхало надійним транспортом до Штабу Повстанчо-партизанської Армії, а на поворот полковника Зарицького з Варшави треба було уладити западню у Львові. Аж чотири дні треба було дижурити на головній станції у Львові, поки нарешті прибув туди варшавським потягом до Тернополя полковник Зарицький. Цілої години постою потягу було досить, щоб таку саму течку, яку мав полковник Зарицький, виповнити старими газетами, та купити квиток 2-ої кляси з головного двірця Львів, до Львів Підзамче. Решта дії відбувалася кіновою швидкістю: приліпивши собі малі чорні вусики і наклавши чорні рогові окуляри та білий осінній плащ, вийшов я за першим дзвінком по п'ятах полковника Зарицького на перон станції і всів разом з ним до його купе. Тут рішається доля цілої моєї затії! Господи, врозуми його, щоб поклав свою течку на верхню сітку в купе вагону, бо в противному разі змушений буду виїхати поза Львів. Так, він поклав свою течку на верхню сітку, я поклав свою рядом з його течкою. Попросив у полковника Зарицького дозволу відчинити вікно, а відчинивши втягнув повні груди свіжого, теплого осіннього повітря, та старався не пропустити стацію Львів-Підзамче, бо тут потяг стоїть тільки одну мінуту. Виходячи з купе, я взяв течку полковника Зарицького, свою залишив йому на добру пам'ятку і в науку, аби знав, що ідейна праця для батьківщини вимагає, щоб на плечах носити добру голову, не головку капусти. Власне недбальство полковника Зарицького допомогло мені легенько врятувати свої позиції в користь українських визвольних змагань і виминути, може, другий зудар з білими москалями.

Прочитавши мій рапорт і переглянувши здобуті трофеї, генерал Тютюнник висловив мені подяку і признання. „Добуті вами матеріяли кладуть на обидві лопатки наших відвічних ворогів. Вони добровільно мусять покинути поле бою, бо в противному разі ми змушені будемо забити останній цвях у їхню домовину".

Сталося так, як пророкував Ю. Тютюнник. Савінков, побачивши провал розпочатого діла в підготові повстання, зрезиґнував і віддав себе під опіку большевиків, які викінчили його тим, що примусили вискочити крізь вікно з п'ятого поверху будинку в Москві. Так закінчилася військова авантура Бориса Савінкова на Правобережній Україні.

Де побачимо твій прапор, там і ми з тобою готові стати, (дружинники до князя)

(Гал.-Вол. Літопис)

П. Мирний,
ройовий

Прорив з окруження

Вже давно затихли фронтові бої другої світової війни. Лише на українських землях ще не стихали бої. Один, брунатний, окупант, сплюндрувавши Україну, перемчався по її території, наче той гураган, вперед і назад, поки сам знайшов свій загин. Другий, червоний, окупант вернувся, використавши перемогу альянтів над нацистською Німеччиною. Таким чином український нарід опинився знову в неволі „ясного сонічка Сталіна". У передових лініях на т. званих „українських фронтах" згинули мільйони вояків-українців, гнані займанцем, без достатньої підготови, як гарматнє м'ясо. Але не всі українці хотіли коритися Сталінові. Були такі українські сини й доньки, які дали виклик усім окупантам, і німецькому і московському. Таким збройним раменем народу стала Українська Повстанча Армія (УПА).

Один з підвідділів УПА під командою командира Бриля діяв в яворівськім повіті. Було це пізньою весною 1945 р. Підвідділ сотенного Бриля, який в той час нараховував лише чотири рої, вирушив ніччю 12-13 червня 1945 з Баляновицьких лісів в напрямі Немирівського лісу „Поліґону" (большевики створили Поліґон ще в 1940 р.) Під час короткої літньої ночі підвідділ не встиг дійти до більших комплексів лісів, а був змушений заквартируватись над ранком в малім просмику т. зв. Краковецького лісу, за два клм від села Наконечне.

Командир Бриль дає наказ ройовим виставити стійки на краю ліса. Стрільці, перетомлені цілонічним маршем, кладуться спати на вказаних становищах. Ранком о год. 8 стійковий стрілець Чорнота, повідомляє командира Бриля, що в селі Наконечнім чути гудіння автомашин і крики большевиків. Командир Бриль наказує поготівля та висилає від кожного роя по двох стрільців на стежу в усі чотири напрямки ліса. Стежа, яка відійшла до с. Наконечне, стрінулась зі зв'язковою підпілля Іскрою і разом з нею вернулася до підвідділу. Зв'язкова Іскра інформує командира Бриля, що большевики йдуть облавою на цей ліс й окружили вже терен трьома лініями у промірі 12 клм та нараховують разом к. 32.000 вояків. Майже одночасно вертаються дві інші наші стежі й інформують, що зауважили большевицькі стежі, які примістились на деревах і відтіль обсервують ліс. В тому самому моменті почулись стріли від села Черниляви, куди пішла була наша четверта стежа.

За яких 10 хвилин прибігає стрілець Воробець з отієї четвертої стежі і зголошує, що вони наскочили на замасковану большевицьку

заставу, яка обстріляла їх, при чому був важко поранений стрілець Лис 2 із села Черниляви. Щоб не впасти живим у руки большевиків, стрілець Лис витягнув пістолю і застрілився. Була це година 10.20 хвилин.

Командир Бриль, ствердивши, що ми вже окружені перстенем у тому лісі, дає ройовим наказ стягнути стійки і бойовим ладом маршувати в сторону Поліґону. На щастя, до нашого підвідділу приєднується провідник Інгул, член Крайового Проводу ОУН, з своєю охороною.

З готовою зброєю до стрілу підходимо на скрай ліса. Командир Бриль дає наказ підсуватися роями в борознах під прикриттям збіжжя в сторону дороги, яка веде з міста Яворова до села Черниляви, а трьох стрільців залишає на заднє забезпечення. Якщо зауважимо большевицьку заставу на дорозі, то вдарити сильним вогнем по заставі і перебігти на зади большевицької лінії. Підсуваємось тихенько під дорогу. Зауважуємо, що на дорозі стоять большевицькі застави. Нема часу на роздумування. Вискакуємо із збіжжя, вогнем скорострілів ліквідуємо большевицьку лінію, перескакуємо дорогу першим і другим роєм, займаємо становища і під прикриттям нашого вогню даємо змогу перебігти й третьому та четвертому роєві. На дорозі був важко ранений стрілець Кухар з Городенки повіту Коломия. Три стрільці, які були на задньому забезпеченні, добігли до дороги, але ворог отямився і зосередив свій вогонь на місце переходу тих стрільців. У цій ситуації, погіршеній ще легким пораненням вістуна Шугая, ті три стрільці не мали вже змоги перескочити дороги і завернули в сторону ліса.

Наші чотири рої, відступаючи від дороги, опинюються з правого боку під обстрілом важкого кулемета-максима. Наш кулеметник, старший вістун Перфенюк серією з свого скорострілa ліквідує большевицьку кулеметну ланку і „максим'' мовкне. Під градом большевицьких куль відступаємо і помагаємо раненому стрільцеві Кухареві.

Підбігаємо через горбок до кущів недалеко села Черниляви і тут натрапляємо на другу большевицьку лінію. Вона вже заалярмована нашим першим проривом, тим паче, що з-позаду йде за нами погоня. Командир Бриль дає наказ пробиватися через другу большевицьку лінію. Ми закинули її гранатами і з окликом „слава'' кинулись на неї промощуючи собі дорогу в рукопашному бою. У тому прориві паде наш санітар-булавний Сірко з повіту Бібрка, а стрілець Кухар, ранений у першому прориві, не маючи сили з боєм відступати, розриває сам себе гранатою. Пробившись через другу ворожу лінію ми бігом відв'язуємось від ворожої погоні.

Однак большевики, побачивши свою невдачу, що їхні дві лінії не змогли перехопити нас і знищити, сідають на автомашини і стараються загородити нам наш дальший відступ. Дивлюсь на годинник: 11.20 вполудне. Сонце пражить, кожний до краю виснажений, уста засохли, нема чим заспокоїти спраги, нема вже сил бігти. Бачить це к-р Бриль і наказує викинути все, крім зброї й амуніції. Скидаємо плащі, торби, і лише із зброєю в руках відступаємо в напрямі присілка Вахули. Переходимо через той присілок і прямуємо до села Новини. Большевики, які наступали нам на п'яти, думали, що ми у Вахулах, обступили той присілок і повели проти нього наступ. Скориставши з нагоди, ми бодай кілька хвилин відпочили, напились води з потічка і поспішаємо далі. Коли ж наш підвідділ доходить до фільварку села Новини — напорюємось на третю ворожу лінію. Тут так легко не вдалось нам перебитись. Большевики зв'язали нас боєм, що тривав 50 хвилин. Все ж, ми пробиваємось через большевицьку лінію, однак у тому бою гинуть наші кулеметники Чорнота і Дорко і легко ранений стрілець Тигр з охорони провідника Інгола. Пробившись, відступаємо дальше в напрямку Немирівського ліса. Перебігаємо через дорогу, де знову дістаємось під вогонь большевицької застави. Але ми без дальших втрат у людях дістаємось до лісу Поліґону, куди большевики не гналися. Щойно о 4.35 попол. ми відв'язалися від большевицької погоні. Впродовж шости годин ми проходили через оте пекло, поки змогли сісти і відпочити.

Як ми згодом дізналися, большевики позбирали своїх убитих на 5 автомашин, знайшли й забрали наші речі, що їх ми подорозі залишили були, та заїхали до села Наконечне. Там вони показали людям наші речі, а на своїх убитих показали, наче це побиті повстанці. Селяни оповідали нам згодом, який жаль огорнув був те й сусідні села на вістку про розгром нашого відділу. Як ми згодом дізналися, то в Яворові відбувся парадний похорон 135-ох большевиків, поляглих у боях з нами. Це були „бойци, что положілі ґолови за Сталіна в борьбє з бандітізмом". З нашого боку було 5 убитих і два ранені. Найближчим нашим завданням було відшукати і врятувати тих трьох наших друзів-стрільців, які відлучились від нас при першому нашому прориві.

Павло Шандрук
Генштабу ген.-полк.

Чи Америка виграє у В'єтнамі?

Від осени минулого року війна у В'єтнамі прибрала на силі, зокрема від часу, коли в травні цього року Президент Джансон заповів участь американських збройних сил в активній боротьбі проти комуністичних партизанів у Південному В'єтнамі. Американська публічна опінія у високій мірі занепокоєна вислідами війни, чого доказом є „миролюбні" маніфестації в ЗДА і в світі. Мабуть не всі маніфестанти, американські й чужі, були зорганізовані різними прокомуністичними чи дуже „ліберальними" елементами — напевно серед них є люди, які щиро віддані ідеї миру, а можливо є й такі, що не вірять в можливість вигри й лякаються компромітації ЗДА. Можливо, ті люди бояться поширення війни не тільки через участь в ній реґулярного війська Північного В'єтнаму, що вже є ствердженим фактом, але й інтервенції Китаю.

Не може бути найменшого сумніву, що комуністичний світ прагне повалити і здискредитувати ЗДА, цього єдиного могутнього оборонця вільного світу. На превеликий жаль, з різних причин деякі державні провідники протикомуністичного світу тільки платонічно виступають по боці ЗДА. Ба навіть в Сенаті існують одиниці, які вимагають від уряду негайно припинити війну у В'єтнамі.

Однак ми поминаємо тут політичні аспекти війни у В'єтнамі. Проте політичне тло конфлікту стало таке яскраве, що його не можна цілком промовчати. Уряд ЗДА допустився деяких помилок. І так, Президент запропонував „розпочати мирні пертрактації без жадних передумов". Невже ж дорадники Президента не розуміли, що таку пропозицію ворог може зрозуміти, як фактор непевности: що ЗДА підуть на всякі можливі поступки, щоб принаймні „зберегти обличчя", як кажуть східні люди. Однак прем'єр Північного В'єтнаму Фам Донґ не тільки не прийняв суґестій президента Джансона до відома, але просто заявив: „Американські ґанґстери, геть з В'єтнаму!". За порадою, чи без поради Го Чі Мінг зіґнорував американську пропозицію і спробу представників Британійського Коммонвелту посередничати для розв'язання конфлікту. Комуністи міркують логічно: коли хтось напрошується з миром, то, мабуть, почуває себе непевним. Другим помилковим ходом була пропозиція признати допомогу на один більйон долярів на господарське піднесення В'єтнаму (цілого, з чого проглядає неясна ідея про можливість з'єднання обох частин краю, чи не під комуністичним пануванням) і всіх країв б. Індокитаю, якщо Північний В'єтнам буде готовий до мирного полагодження конфлікту.

В тих політичних потягненнях ворог добачив джерело американської слабости чи непевности, хоч ми тут знаємо, що це був збоку Президента ЗДА жест доброї волі. Здається, що той жест приніс радше неґативні наслідки не лише в оцінці ворогів, але й в очах приязного світу, — бо світ, як і ворог, рахується лише з силою і детермінацією. Тим більше ті потягнення були зайвими, коли взяти під увагу значення і силу ЗДА в порівнянні до всіх В'єтнамів разом з Китаєм і навіть разом з Совєтським Союзом.

Перейдімо над політичними аспектами, про які знаємо лише з публікацій, до порядку денного, бо нам ближчі є моменти мілітарного характеру.

Спираючися на неповних газетних інформаціях і заявах офіційних осіб, хочемо зробити деякі висновки радше більш тактичного характеру і висловити деякі завваги, що будуть у великій мірі спекулятивними. Не знаємо теж оперативних плянів сторін, не знаємо психіки і моралі червоного ворога, що вони є таким важливим фактором на війні. Все ж, бачимо успіхи ворога, бачимо, що він скрізь загрожує та що його рухливість викликає деяку депресію в рядах південних в'єтнамців.

Першим засадничим ствердженням є, що доводиться вести акцію проти партизанів, які є скрізь та яких нема ніде. В партизанській війні чи не засадничу ролю відіграє тероризування місцевого населення червоним ворогом та використання чинника несподіванки. У спекулятивній аналізі положення у В'єтнамі слід звернути увагу на **цілі** комунізму в південньо-східній Азії в мілітарній перспективі, на **сили** сторін, занґажованих в конфлікті, та на їхню порівняльну бойову вартість, технічну перевагу і доцільність використання її. Побіжно хочемо згадати про значення та вартість політичного представництва ЗДА у В'єтнамі в аспекті його впливу, на ведення війни, або навіть лише тактичних дій, а це тому, що — як бачимо — політичне американське представництво не може знайти шляхів і способів для стабілізації виконавчої влади у Південному В'єтнамі. А ті безконечні її зміни мусять впливати некорисно на духа війська. Нарешті, чуємо, що американських вояків вишколюється до ведення партизанки, але не чуємо про те, чи до того перешколення притягається колишніх вояків різних европейських повстанських організацій, які, мабуть, могли б дещо переказати з свого поважного досвіду.

***

В чч. 17-23 часопису „Америка" з р. 1962 в статті „Постуляти до української мілітарної доктрини", оцінюючи неясні політичні обставини того часу, ми переводили згідно зі знаними тезами воєнної науки скромну калькуляцію можливих нових, комунізмом спровокованих, вогнищ міжнародних конфліктів. Ті конфлікти в різних формах і в різ-

ній потенції вже існували, вони все приковували до себе увагу вільного світу і в першій мірі ЗДА та Об'єднаних Націй, змушували до інтервенції з метою льокалізації їх. ЗДА часом, всупереч власним інтересам, анґажувалися в тих конфліктах і, здається, в більшості випадків наражувалися на гостру критику, бо помилялися в оцінці людей і обставин. Воно стосувалося таких країн, як Конґо, Корея, Ляос, Куба. Всі ті згадані конфлікти існували, але тоді видавалося, що „кінець 1964 і початок 1965 будуть критичними" в сенсі світового напруження „на Середньому Сході" з розтягненням на Далекий Схід. Про це говоримо лише для того, щоб підкреслити, що не ми, але державні мужі, які тримають в своїх руках меч чи оливну галузку, мусіли б трохи передбачати і не дозволяти на заскакування їх важкими ситуаціями.

З недавно опублікованих офіціяльних стверджень секретаря оборони Мек Намари виявляється, що ЗДА мали в червні ц. р. 75.000 вояків в Південному В'єтнамі. Звернім увагу — вояків індивідуально модерно узброєних, приналежних до найкращих одиниць американських збройних сил — морської піхоти, спадунів та інженерних частин. Американське летунство розпоряджає на тому терені величезною нищівною силою найкращих літаків.

Але щодо тактичного вишколення тих одиниць та поодиноких вояків, то на підставі оголошених в англомовних часописах даних і світлин, можна мати деякі застереження. Треба собі уявити, що під одною такою світлиною на тлі зарослого кущами горба, де при охороні дуже важливої летунської бази Да-Нанґ стоїть **самітний один** американський вояк на цілий зріст із автоматом, підписано: „Охорона летунської бази Да-Нанґ". Нікого іншого поблизу нема. Вдень чи вночі, не треба снайпера, щоб того вояка „зняти" зі стійки. Звичайний партизан може підсунутися на сто ярдів для цілком певного цільного стрілу. Ми, старі европейські вояки, знаємо, що ніколи самітнього вояка не залишалося на польовій стійці. Їх мусіло бути щонайменше двох („часовий і підчасок"), один обсервував, другий служив до того, щоб заобсервовані речі переказати до польової варти, яка силою дальших 5 людей (для зміни вартівників) була у віддалі не більше як 50 кроків. Звичайно, вартівники, як польова варта, мусіли використати нерівності або покриття терену, щоб ворог їх не бачив, але щоб вони мали догідні умовини обсервації. Крім польових варт для охорони сталих чи польових об'єктів, існували чати, що були не далі як 200 до 500 кроків — в залежності від конфіґурації терену. Чати висилали від себе: дозори для зв'язку між польовими вартами, хоч самі мусіли бути по можливості в зоровім зв'язку; дозори для огляду терену перед вартами; а теж передбачалося в труднім терені закладати т. зв. „секрети". Їм не вільно було ані розмовляти, ані курити сигарки. Це було нормальне тактичне

забезпечення на фронті, а тут маємо летунську базу, на охороні якої стоїть самітній, мабуть, вперед висунений вояк. Хочемо вірити, що майже кожний американський вояк в такій службі має далековид.

Інша світлина показувала стежу в 25 вояків, яка маршує на фронті гуртом — не в розстрільній, наражуючись на засідку, а спереду на 10-15 кроків перед тою групою йдуть безжурно два вояки.

Трудно на підставі таких світлин прийти до висновку, що ті вояки відповідно вишколені, але якщо добре вишколені, то їх бойова дисципліна інша, як та, до якої ми привикли були. Командир Корпусу Морської Піхоти генерал Грін видав наказ: ,,Бити і вбивати кожного комуністичного партизана", — на жаль, не знаємо ближчих інструкцій.

Нема нічого дивного в тім, що партизани безкарно нападають на каварні, де повно і без належної охорони американських вояків; кидають ручні ґранати до плавацьких басейнів, нарешті, нищать американську амбасаду в Сайґоні, або нищать 22 бомбовики в тім самім Да-Нанґу, й досі в цій справі не проголошено вислідів слідства.

Знаходимо у пресі відомості про те, що в дощову літню пору в'єтнамське і американське командування очікувало збільшення і посилення партизанської акції. Писалось про можливість, що урядові війська В'єтнаму, отже й американці, можуть втратити дещо терену. Трудно той страх зрозуміти, — якщо партизани можуть під час тої несприятливої погоди розвивати свою діяльність, то чому цього не можуть американські та урядові в'єтнамські збройні сили? Чи, може, останні створені з іншого тіста, існують для комфорту?

Тепер теж офіційно проголошено, що південно-в'єтнамські збройні сили налічують коло 575.000 вояків. А партизани мають разом із реґулярними північно-в'єтнамськими 3-ма дивізіями 130.000, себто взаємовідношення сил виглядає як 5:1. Лише тепер Мек Намара це виявив. Взагалі, видається, що секретар оборони ЗДА є людиною, що дуже часто і безпідставно міняє оптимізм на песимізм. Між іншим, недавно на засіданні Конґресової Комісії він демонстрував кулемет совєтського виробу — ніби це для когось новина, що Совєти постачають зброю до Північного В'єтнаму.

Щодо засадничих цілей комунізму, то розклад вільного світу є першим етапом їх здійснення. Здається, що другим етапом буде дальша ривалізація Пекінґу і Москви в опануванні цілої Азії, з Індією включно. Можливо, коли в дальшому Пекінґ буде почуватись на силах, то буде змагати до запанування в Індонезії та Австралії. Цікаво, чи північно-в'єтнамський диктатор Го Чі Мінг розуміє цілі Пекінґу. Адже ясно, що, коли Китай зможе, то займе цілий В'єтнам, а куди китайці прийдуть, то вже звідти не вийдуть. Чи не мають слушности публі-

Олег Лисяк

Козацькі сини

(Українці в збройних силах Америки у В'єтнамі)

6 років тому, на ґрадуаційних урочистостях у Військовій Академії у Вест Пойнт-і довелося нам, кільком українцям, переживати приємні хвилини, коли кількатисячна маса кадетів вибухла спонтанним аплявзом і скандованим вигуком: „Біґ-Ник! Біґ-Ник!", тоді, коли на подіюм вийшов кадет Микола Кравців щоб отримати диплюм закінчення Військової Академії і ранґу поручника Армії ЗДА. Був він, мабуть, першим молодим українцем що закінчив цю Академію, показуючи шлях іншим нашим юнакам і доказуючи, що нема річей неможливих.

Поручник Микола Кравців був теж, мабуть, першим американським військовим дорадником українського походження у В'єтнамі. Після відбуття служби в інших частинах, він добровольцем зголосився до служби у В'єтнамі, і в одній з важких боєвих акцій проти комуністів, під час якої згинула залога панцирного воза що він в ньому був, був важко поранений, за що отримав відзначення „Пирпл Гарт", у військовому шпиталі Веллі Фордж, де відзначив його цією відзнакою полковник Кеннет Д. Орр.

Микола Кравців

Сьогодні, в шість років після закінчення Академії у Вест Пойнті і після почесної служби, капітан Микола Кравців став сам викладачем у цій школі, де він колись був відомий як „Біґ-Ник", так як сотням українських пластових

цисти, які радять: „Знищити китайські нуклеарні спорудження, поки не пізно".

Вже згадувалося про силу американського летунства у В'єтнамі, але треба, здається, ствердити, що ані Ганой, ані В'єтконґ цієї сили не перелякалися. Чи не дивним видається, що летунство Америки зуживається і зуживає тисячі бомб і людей на такі об'єкти як „кілька знищених на дорозі вантажних самоходів", хоч би й із воєнним матеріялом.

Закінчуючи ці дуже скромні міркування боїмося твердити, що коли все так далі піде хоч лише під тактичним оглядом, то не видно даних на те, щоб війну у В'єтнамі можна закінчити безкомпромісовою перемогою. Але водночас знаємо, що війну у В'єтнамі ЗДА програти не мають права. Ціле американське громадянство відчуває це.

Червень 1965.

юнаків він відомий як „Гоко", багатократний бунчужний юнацьких таборів.

❊

Пару років тому на пластовому таборі „Вовча Тропа" в Іст Четгем, пластові юнаки залюбки співали, на мелодію популярного тоді марша з фільму „Міст на річці Квай", ними самими складені слова про свого вже іншого, тодішнього бунчужного:

„. . . Содоль — він нас провадив,
Він нас не зрадив, ніколи й ніде!"

Петро Содоль

В кілька років опісля весною 1965 року, якщо б про ці слова знали вояки 9-ої Піхотної Дивізії військ Південного В'єтнаму, вони напевно заспівали б їх у своїй мові своєму дорадникові, поручникові Петрові Содолеві, який їх „провадив, і їх не зрадив — ніколи й ніде!", під час дій однієї піхотної сотні цієї дивізії, коли ця сотня впала весною 1965 року в засідку комуністичних переважаючих сил в районі Кієн-Ван в дельті ріки Меконґ. Поручник Содоль, так як своїх юнаків колись на „Вовчій Тропі", своїм вмілим проводом і відвагою вивів свою частину з вогню ворога, ведучи сам відплатний обстріл. За відвагу і добрий провід поручник Петро Содоль, український пластун „Лісовий Чорт" (так як і „Гоко" Кравців) був відзначений зараз наступного дня в'єтнамським генералом Вінґ Лок „Хрестом хоробрости з Золотою Зорею".

Неодному з колишніх юнаків з „Вовчої Тропи" згадався цими днями їх бунчужний, син сотника Армії УНР П. Содоль Зілинський, який щераз доказав, тим разом в огні бою, що він не зрадить цих що він їх провадить — „ніколи й ніде!"

❊

Поручник Богдан Бариляк, син пароха української католицької церкви в Аллентавні, Пенсильвенія, перейшов

Богдан Бариляк

спеціяльний вишкіл перед виїздом в грудні 1964 року до В'єтнаму. Вже в січні 1965 р. він був вперше відзначений за участь в бою, а в квітні ц. р. його частина, яку він як старшина „Спеціяльних Сил" провадив, була відзначена особливою похвалою Президента ЗДА. Це була перша цього рода президентська похвала признана від часу корейської війни.

На початку квітня ц. р. пор. Бариляк був відзначений в'єтнамським урядом двома військовими орденами — „Хрестами хоробрости", що є найвищими військовими відзначеннями в тій країні. Це бронзова медаля з перехрещеними шаблями і барвами країни: червоною і золотою. Поручник Богдан Бариляк отримав ці відзначення від в'єтнамського генерала Кван за ведення своїх в'єтнамських вояків у глибину ворожої території, щоб забрати звідтіля воєнні жертви і не допустити, щоб вони попали в полон комуністів.

Кравців, Содоль, Бариляк... сини українського поета, вояка, священика... Народжені під час важких днів другої світової войни в Україні... виховані в родинах українських патріотів. Переємники українського козацького духа: відважні, енергійні, з провідницьким хистом, інтелігенцією, підприємчивістю — справжні **козацькі сини!** Хай їх діла свідчать про те, що українські молоді люди модерного покоління вміють не лише слухати наказів, але і їх давати, що вміють вести людей до перемоги — так як на козацьких синів пристало.

21-річний Олег Коропей — це наймолодший абсольвент Військової Академії з Вест Пойнту, бо скінчив він її в червні цього року, як лейтенант. Свою наукову працю на ступінь „бакалавра наук" написав на тему „Україна —

Олег Коропей

край моїх батьків". Голова шефів об'єднаних штабів американських збройних сил, генерал Ерл Вілер, у своїй промові до ґрадуантів Вест Пойнту звернув увагу, що він, ґрадуант з 1932-го року, сидів на тому самому місці в клясі, де востаннє сидів саме Олег Коропей...

Як погала займатися зоря, то перше в Юрія забили у бубни у війську, і в сурми засурмили, і полки погали готуватися у В'ягеслава, і в Із'яслаза, і в Ростислава...

(Гал.-Вол. Літопис)

МЕМУАРИСТИКА

Михайло Демянгук
б. хор. У. Г. Армії

Похорон хор. УСС Софії Галєчко

(Спомин)

Було це літом 1918. року. Як підстаршина австрійської Армії робив я службу при штабі Вишкільної Групи 45 Стрілецької Дивізії в селі Буштина (Буштиягаза) на Карпатській Україні. Ця група була в стадії ліквідації, частини вийшли на фронт, залишився лише т. зв. „Аббавдетачмент", що до нього належав і я. Одного дня адьютант, пор. Вебер, наказує мені бути готовим до від'їзду до кадри 20. п. стр. у Вадовицях, куди маю виїхати враз з іншими 6 вояками, як комендант транспорту.

Я виставив собі подорожні документи т. зв. „Маршбефель", попрощався з своїми товаришами праці і своїми шефами та вибрався в дорогу. Виставляючи собі документи я вибрав „маршрут" через Стрий, а не через Кошиці-Одерберґ, бо я і мої товариші подорожі були цікаві побувати при цій нагоді дома. Ми виїхали через Ясіння (Керешмезе) та опинилися в моєму родинному містечку, Надвірній. Я знав, що більшість моїх товаришів подорожі походить з околиць Делятина-Коломиї і вже подорозі дав їм зрозуміти, що можуть „скочити на пару днів" додому. Коли я на превелику радість моєї мами з'явився несподівано дома, чотирьох вояків пустив я додому під умовою, що за три дні мусять бути тут назад, а двох залишилося в мене дома. Тому, що це були селянські діти, вони радо помагали мені в господарських роботах на полі.

Одного вечора, коли я своїм звичаєм пішов до міста, щоб стрінутися з деким із знайомих чи кревних, довідався я, що в недалекому селі, Пасічній, втопилася в Бистриці хор. УСС Софія Галєчко і що наступного дня має бути її похорон.

У зв'язку з війною в місті було мало дорослих мужчин. Все ж вдалося мені приєднати до подорожі до Пасічної кільканадцять осіб, між ними кілька дівчат. Ми ще вспіли дістати матеріял та сплести

в домівці читальні „Просвіта" вінок. Умовилися на год. 1. попол. бути в Пасічній і діставалися туди різними засобами комунікації: одні поїхали роверами, інші вузькоторовою залізничкою. Приявними були: Михайло Слюсарчук, Іван Гандзюк, Евдокія Микитюк та Марія Йосипенко. Крім них були ще, мабуть, Василь Демянчук пізніший сотник Дієвої Армії, його сестра Маґда, Гандзюк Анна, сестра Івана, Микола Дунець, Юрко Зубяк та інвалід УСС (втратив око в бою на Маківці і жив у Надвірній) Дмитро Виприняюк.

Погода була гарна, сонце припікало, проте ми не відчували спеки. Приїхали всі, що були домовилися. Ми знали, що св. п. С. Галєчко заїхала до своєї товаришки з УСС, що в той час вчителювала в Пасічній „на нафтах", пані Підвисоцької і всі прийшли до шкільного будинку. Це невеличкий будинок при головній дорозі з ґанком. В клясі ліворуч побачили ми на досить високому столі тіло Покійної в стрілецькій уніформі. Лице накрите полотенцем, бо Покійна, купаючися зранку, попала — як нам оповідала пані Підвисоцька — у вир, потонула, а рвучка вода несла тіло та оббивала його об каміння так, що обличчя було дуже покалічене. Я оглядався за товаришами зброї Покійної — Січовими Стрільцями, одначе на наше здивування не було нікого.

Похороном займався старий „фельдвебель" австрійської армії, українець, що виконував службу при якомусь відділі Етапної Команди. Він мав до помочі ще кількох вояків, — мабуть також українців.

За деякий час приїхав зі села місцевий парох. Наша надвірнянська група складалася зі співаків, членів хору читальні „Просвіта". Ми знали відправу панахиди й інші похоронні пісні, тому створили імпровізований малий хор, що сяк-так причинився своїм співом до звеличання цього сумного обряду. А співати прийшлося нам доволі багато, бо школа „на нафтах" віддалена від церкви на яких 2-2.5 кільометрів. Нашим старокрайовим звичаєм співав наш хор відповідні похоронні пісні впродовж цілого похоронного походу до церкви, пізніше панахиду в церкві та знову пісні дорогою з церкви на місцевий цвинтар. Крім нашої групи було чимале число місцевих громадян, а також декілька австрійських старшин.

Згаданий уже фельдвебель враз з своїми вояками збудував з військового воза караван і на ньому спочила труна. Вояки несли корогви та хрест, а трійка надвірян несла наш вінок. За чудової гірської літньої погоди, при шумі рвучкої Бистриці та щебетанні птичок йшов повагом наш похоронний похід. Подорозі прилучувалися до нього ще місцеві громадяни так, що доходячи до церкви похід був таки доволі численний — звичайно не такий, яким був би цей похід тоді, коли б похорон відбувався в місці постою формації УСС.

Микола Тарганин
Гемілтон, Онт.

Пригадується 1939 рік

В горах Карпатах на Бойківщині, над Дністром коло Турки, лежить село Лімна. Дехто вважав Лімну містом, бо там було при українській більшості населення яких 50 жидівських та 25 польських хат, польський монастир, пошта та поліційна станиця з залогою 5 поліцаїв. Інші дивились на Лімну як на звигайне село, де центр займали жиди й поляки, а окраїни українці. Ще й тепер, як в Америці зустрінуться два лімнигани, можна зараз погати спір за те, ги Лімна місто ги село. За Польщі повага Лімни піднеслась ще й тим, що там поляки створили центр збірної громади, або як з-польська казалось — ґміни.

Лімна була патріотигним українським селом. На те склалось багато пригин. Наведу деякі маркантніші.

Було це в 1935 році. Рігка Хащівка робить при впаді до Дністра крутий закрут. На закруті розходились дві дороги — одна до Турки, друга до Стрілок. На тому роздоріжжі поляки поставили високий хрест і на ньому прибили таблицю з польським написом: „15 літ незалежности Польщі". Поляки цим радувались, а українцям той напис був

В церкві пан-отець сказав відповідну проповідь та попрощав Покійну зворушливими словами. Інших промов не було.

З церкви рушив похід на близький цвинтар, що був по другій стороні шляху вузькоторової залізнички.

Після відправи панахиди хор наш відспівав „Вічная Память" та стрілецьку пісню „Видиш Брате Мій". Грабарі почали засипати могилу, кожний з нас кинув тричі землю на прощання з дорогою Покійницею, відмовили ще молитви та залишили хор. УСС Софію Галєчко на вічний спокій у тих Карпатах, що їх так хоробро Вона недавно боронила . . .

По наших Визвольних Змаганнях, у мирний час курінь пласту, що був постав у Надвірній, опікувався могилою св. п. хор. УСС Софії Галєчко, привів її до порядку та відбував прогулянки до неї.

За моїми неперевіреними інформаціями недовго до II. світової війни місцеві громадські власті переводили перебудову кладовища і тоді мусіли „втяти" частину могили св. п. С. Галєчко та в цей спосіб поширити доріжку. Яка була дальша доля тієї дорогої всім нам могили — мені не відомо.

сіллю в оці. Одної дощової літної ногі хтось хрест зрізав і пустив в Хащівку. Бурхлива вода рігки понесла його до Дністра, а той в свою гергу аж до Чорного Моря. Говорили люди тихенько, що тим фактом здійснено польську мрію про „Польщу від моря до моря". Поліція розшукувала за спригинниками діла, але нікого не найшла. Селяни на вухо розказували, що тої ногі було при тому ділі 12 узброєних людей на конях, в довгих плащах, з них 4 берегло станицю поліції.

Хто б там не був, діло було зроблено зригно й українці мали з гого посміятись.

Нагальником збірної громади був господар Яригезський. Хог він з людей громадські податки стягав, намагався за ті гроші щось доброго для громади вгинити. Він поставив на ноги різницю та погав будувати великий громадський дім. Він казав людям, як покидав Лімну, щоб кінгали будову, мовляв — може я сюди вже й не вернусь, але будову будете мати. Поїхав і дійсно не вернувся назад. Жив він на віддалі яких 3 кільометри від місця праці. Довозив його до праці бідний головік малим візком і худим коником. Я, знаюги польську пиху і нахил до розкошів, сам його не раз питав гому він так скромно їздить. А він мені сказав:

— Треба й бідному дати заробити!

Трапилось раз таке, що люди вийшли з церкви з процесією і йшли під пам'ятник Шевгенкові. Перед поліційною станицею похід зупинили 2 поліціянти. Не хотілось людям вертатися назад. Між хлопцями пішов рух. Була охота тих двох „бляхарів" змішати з болотом. Звали поліцію „бляхарями" тому, що вона під гас служби на грудях бляхи носила. Поліція погрозила зброєю. Не допустив до кровопролиття о. Турянський. Завернув людей назад до церкви. Похід влаштовано аж на третю неділю, коли на це прийшов дозвіл від польського старости.

Поляки лихим оком гляділи й на українські Читальні. Одна з таких Читалень була в селі Хащів.

Раз поліція побагила перед Читальнею групу людей. В Читальні йшла проба якоїсь вистави. Поляки кинулись на зібраних як навіжені, а командант поліції ще й поліційного пса пускав за тими, що втікали перед побоями. Пес дер штани та гриз ноги і люди це довго пам'ятали. Іншим разом в такій же Читальні в селі Лопушанка йшов вишкіл самоосвітнього гуртка. Та сама поліція знов появилась і погала бити людей. Командант стояв в присінку з псом та побивав тих, що з Читальні вискакували, ще й пса на них пускав. Нагло щось таке сталось, що командант опинився в лежагій позиції біля порога, герез

нього перескакували люди, а пес зник без сліду. З бідою сам комендант вернувся на станицю поліції — без собаки, що згинула. Сотню польських злотих обіцяли тому, хто скаже, де подівся пес. Але на нагороду ніхто не злакомився, хоч багато хлопців знали, де було місце останнього спочинку поліційного пса.

В таких настроях застала Хащів та Лімну революція в Карпатській Україні в 1938 році, що була тоді під чеською окупацією. Молодь масово рушила в Карпатську Україну, щоб помогти в будові й обороні молодої держави. Поляки відповіли на це масовими арештами. Кого приловили близько чеського кордону чи на кордоні, тому забезпечували місце в таборі в Березі Картузькій. В Народному Домі в Турці поліція влаштувала на деякий час катівню для українців. Хто з українців йшов чи їхав по місті, того притримували, заводили до Народного Дому й катували.

— Хто ти? — питали.

— Українець, — звичайно відповів чоловік.

Його валили з ніг, одні сідали на голову, інші на ноги, а ще інші били й пригозорювали:

— Маєш Україну! Маєш Волошина! Ми вам покажемо Україну! .. і т. д.

Хто вирвався їм з рук, з бідою міг рухатися.

Були й такі, що відповідали, що вони поляки. Таких також не милували, били й приговорювали:

— З тебе поляк, як з кози труба!

Терор був такий, що люди з хат боялись виходити.

Це тривало не довго. Мадяри вдарили по Карпатській Україні і на границі руки собі з поляками подали в радощах, що Карпатську Україну знищили. Багатьох українців мадяри передали тоді полякам в руки. Між таких попав і мій друг Кирило Манів, що згинув у львівській тюрмі, відомій під назвою Бриґідки.

Та й польська радість довго не тривала, бо у вересні 1939 р. на польську потугу німці рушили війною. Не помогла й польська бравура в роді тої, що заставляла польську кавалерію атакувати шаблями німецькі танки. Замість наступу на Берлін прийшов відворот на Румунію та Мадярщину.

Відступаючі частини ловили в моїх околицях, кого лише могли, і вели з собою. Коли бачили, що їм самим жодного виходу нема, бранців заводили в ліс і там вбивали. В Яворівському лісі біля Турки знайдено пізніше багато людей, що їх помордували відступаючі польські частини. Там знайдено напр., жінку з дитиною. Обоє прив'язані ко-

люгим дротом до дерева, поколені багнетами і криваві. Образ навіть для вояка страшний.

Мене вже першого дня війни призвали до війська, як лише проголошено мобілізацію. Поїхав я до 39 полку в Ярославі, де формувались польозі маршбатальйони. Курені вже були сформовані і нас приділили до надзшишки. І гергового дня для нас не було місця. Аж третього дня дістали ми наказ відмаршувати в напрямі Радимно-Перемишль. Таки вегором того дня ми вже були в касарнях 5 підгалянського полку. Цілий день маршували, їсти нігого не давали, всі були потомлені. В касарнях вже їсти дали, але не було що курити. Дістали ми в такому стані вістку, що в місті розбито магазин з тютюном. Кинулись ми туди. І дійсно, застали всюди повно тютюну. Тягнули цивільні люди, що хто міг, потягнули і ми. Кишені і наплегники тютюном та цигарками набили і вернулись до касарень. Це була наша перша, як ми сміялись, воєнна дія.

Скоро прийшов наказ вирушати в напрямі на Самбір. Подорозі в якомусь селі трошки перепогили і ранком дальше в дорогу. Подорозі, вже недалеко Самбора нас загали „благословити” з повітря німецькі літаки. Шлях був забитий цивільними людьми і військовими, пішими і кінними та возами. Літаки понад нами літали, сікли кулеметами по товпі й зникали. По кожному такому налеті треба було шлях прогищувати та людські й кінські трупи збирати.

В Самборі станція була вже розбомблена. На рейках без руху стояло кілька вантажних та особових поїздів. Цього й треба було німецьким літакам. Після кількох налетів на місці поїздів осталась купа румовища.

Минули ми Самбір. Відділ, з яким я маршував, вже втратив вигляд війська. Кожний йшов, як хотів і куди хотів. Позникали й старшини.

В селі Городище пішло нас 7 українців по господарях, щоб щось їсти дістати. Зайшов і я до одного господаря. Багив світло в стайні й пішов. Гляджу, господиня корови доїть. Привітались ми, вона встала від корови і оглядає нас. Десь з-за коней і господар появився та й питає:

— Ви українці?

Ми, в польській військовій уніформі, потвердили його здогад. Лише тоді він завів нас до хати та розпитував, звідки ми, де при війську служили, як воюється і т. п. А дальше поклав перед нами хліб та глегик з молоком та й каже:

— Їжте, хлопці! Я також біду і голод знаю. Чортовим синам не даз би, а ви свої, так їжте!

Підкріпились ми, подякували господарям за гостину і збираємось в дальший марш. Господар порадив нам день-два підождати і не на війну, а додому йти. Рада була добра, та мій друг боявся кари і ми таки пішли. Господар даз нам ще по кускові хліба і сиру на дорогу.

Десь над ранком дійшли ми до Дрогобига. Своєї військової гастини вже не знайшли. Як у воду пропала, хог ми за нею розпитували. Через місто йшли як попало. Минули догоряюгу рафінерію Польміну і тут рішили, що далі нема куди йти, бо ніхто з нас не мав охоти надто віддалюватись від рідного дому. Тому замість головним шляхом Дрогобиг-Стрий, пішли ми стежками в напрямі на Найдорф. Було нас 5 разом.

Подорозі зустрігали вже тюремників — наших політигних в'язнів. Виглядали вони дуже бідно. Вони розказали нам, що все польське нагальство тюрми покинуло, а в'язнів самих в камерах оставило. Довелось їм камери розбивати і самим з тюрми звільнятись. Хто скорше дістався на волю, помагав іншим тюрму розбивати.

Зустріли якогось дядька. Питали його, як село зветься. Він якось підозріло, ломаною українською мовою відповів нам. Тому ми рішили те село оминути і в герговому шукати за їжею. Вступили до господаря. Той нас оглянув, розпитав, звідки ми, пішов на пораду з жінкою і лише тоді запросив нас у хату. По старому звигаю привітав нас хлібом з сиром і сметаною, а в додатку ще й каву перед нас поставив. Ми розговорились. Довідались, що село українське і до того національно свідоме. Господар Дуб звався. Порадив нам замість дальше йти, відпогити в сіні. Сказав, що можемо сміло відпогивати, бо село при бігному шляху і в нього рідко хто заходить. Ми доброї ради послухали і на сіні так захропіли, що аж горобці з даху тікали.

В міжгасі Дуб ситуацію розвідав і сказав нам, що в Дрогобигі нема ні поляків ні німців. Тому радив нам нікуди не вибиратись, день ги два підождати. Деякі з нас побоювались польської кари, але більшість таки перемогла. Поміг арґумент, що господар більше ризикує тим, що нам допоміг, як ми. Зрештою, ми і зброї не мали і тільки подерті польські „дреліхи" виявили нашу пригетність до польської збройної сили.

За деякий гас господар повідомив нас, що з польської тюрми в Дрогобигі всі в'язні повиходили. Тільки кількох важливіших поляки забрали з собою і в лісі їх помордували. Ми позлазили з сіна й зайшли в хату. Господар приніс нам купу лахів. Все з оливою і нафтою, таки

добре смерділо. Це були цивільні одяги для нас. Вже небезпегно було йти в польській військовій уніформі. Можна було і в німецький полон попасти. Подякували ми за поміг і пішли дальше.

Напрям Трускавець-Борислав. Минали оселі, не хотіли зустрігатись з людьми. Йшли більше полями й лісами, як дорогою. Тільки вегором в селі Турє підкріпились і людям правду сказали, що йдемо до Хащова. Там нам якийсь господар розказав, що Лімну поляки спалили. Ми зразу хотіли йти далі, та господар здержав. Казав, що й так спаленому селу нігого не поможемо і що подорозі поляки вештаються та можуть нас помордувати, як дезертирів.

Ми трохи зупинились в селі і таки пішли дальше. Розпитували подорозі, які села спалені, але ніхто нігого певного не міг нам сказати. Тільки між селами Головецьке і Посіг зустріли ми угителя з Жукотина п. Коргинського. І він цілі ногі ховався в лісі перед поляками. Він нам сказав, що і Лімна і Жукотин цілі. Все виглядало так, що безпегно вже можна йти додому.

Та ми були обережні. Пішли герез гору Маґуру. Всі ми її добре знали, бо давніше ціле літо там худобу пасли. Кожний кутик, кожна деревина були нам знайомі. І не один з нас, як ішов на війну боронити Польщу, думав, ги доведеться ще йому любу Маґуру побагити. Я ще й нині, в 1965 році, за океаном, гасом про Маґуру мрію, хотів би її побагити. Та „заросли стежки тернами на мою Вкраїну" — як писав незабутній Шевгенко.

Тільки вегором зайшли ми в село і то дуже обережно. В селі не було нікого. Поляки своє ганебне діло виконали і село покинули. Чергового дня появились в селі ще польські недобитки, що продирались на Мадярщину. Вони своє життя рятували і нікому пакости не робили. Появились і кінні патрулі та скоро зникали. Дома довідались ми, як то було із спаленням сіл, про що ми гували по дорозі. Коли виглядало, що польська сила вже зникла з лиця землі, сільські хлопці з Жукотина десь в дорозі перелозили польського поліціянта. Посадили його в якійсь пивниці, та забули коло в'язня варту поставити. Той зрозумів вигідне положення і втік. Дібрався якось до Турки, де ще вештались гастини Народної Оборони та Корпусу Охорони Пограниггя. Розказав, що сталось. Поляки двома вантажними автами заїхали в село, зловили 5 хлопців і після того погали хата за хатою палити. Оставили тільки кілька хат, які відпросили у них жиди і вкінці село покинули, коли появились німецькі літаки. Притриманих хлопців знайшли пізніше як трупів в лісі між Туркою та Боринею.

У спаленому селі люди опинились без нічого. Було по жнивах, тому і весь хліб погорів. Осталась картопля, як одинокий засіб для прожитку. Вона була ще в полі.

Довелось зимою всім ходити жебрати кусок хліба. Бідніші копали землянки, щоб дах над головою мати, багатіші з власного дерева будували притулки. Навіть московська армія, що скоро прийшла „визволяти" ту частину України, що була під польською окупацією, не помогла тим людям. Не могла їм нічого дати, бо і сама, як показалось, прийшла, щоб пограбити щось і собі.

Так ми назад дома опинились. Щасливо почували себе, бо з війни живі і здорові вернулися. Війна, як виглядало, була закінчена.

Та не так воно було, як здавалось. Чергового дня зайшла до села знову Народна Оборона. Розпитувала за дезертирами з польської армії. Були ми в небезпеці, але ніхто нас не зрадив.

Хоч німці вже були яку сотню кілометрів на сході за фронтом, по бічних шляхах вештались ще польські недобитки. Німці йшли лише головними шляхами. Поляки, замість воювати з німцями, показували місцями своє „геройство" над безборонним цивільним населенням. Відділи реґулярної армії йшли здебільша в порядку на Румунію чи Мадярщину. Таким люди й помагали, співчували їм, що покидають родини і т. п. Бувало й багато мародерів, яким ніхто не співчував. Йшли зі зброєю і з офіцерами, а були і такі, що йшли без зброї.

Для нас все ще існувала небезпека. Тому я подався до Устрик Долішніх, на віддалі яких 30 кілометрів.

Там вперше я побачив німців і їхні гітлерівські штучки. В рафінерії було багато полонених. Сиділи і спали під голим небом. Слабо їм давали їсти. Я на їх вид почувався щасливим в цивільному одязі. Ніхто мене не чіпав. Була там можливість дістати людей з полону додому, коли хтось за когось заручився, що його знає.

Через Устрики пливе невеличка річка. На річці була яма, чи викопана, чи може й природна, не знаю. Це був ніби невеличкий ставок. Туди німці зганяли жидів на купіль. Вони загородили дорогу, перепускали скитальців і хто був з вигляду підозрілий, того задержували і гонили до лікаря на перегляд. Як лікар ствердив що хтось жид, то його гнали в ставок купатись. Жінок і дітей не чіпали. Хто не йшов добровільно, того силою кидали, а часом і палицею заганяли до води. Казали кожному кілька разів нурнути у воду і вилазити та скоро втікати дальше. І при тому пригадались слова Шевченка: „І таке то на цім світі роблять людям люди".

Лише на третій день прийшла вістка, що в Лютовиськах вже є німці. Вже можна було безпечно вертатись додому. Та рівночасно розійшлась вістка, що зі сходу йдуть в наш край „брати-визволителі" і що кордон має бути на річці Сян.

Дома відчувся брак тютюну. Доводилось і мені ходити ближче до мадярської границі, щоб дістати тютюну. Раз, вертаючись з такої експедиції на границю Мадярщини, я в Лютовиськах побачив на шляху якусь армію. Не подібна була ні до польської, ні до німецької. До мене під'їхали 5 кінних і запитали, що це за „ґород". Я й боявся і не розумів їх, але з часом страх минувся і я зрозумів, про що їм йшло. А згодом привик до них, хоч всі вони були якісь косоокі. В своєму селі я застав вже багато косооких. Вони навезли махоркової січки і за тютюном вже не доводилось ходити.

Так почалась в Турчанщині московська „рабоче-крестянська" влада. Не стало польських панів, прийшли московські товаріщі.

Один мій сусід, що звик був кожному панкові кланятися, шапку перед ним скидати, не міг тої звички позбутись і за большевиків. Тому постійно говорив „пане-товаришу!" І як йому звертали увагу, що це нісенітниця, що вже панів нема, тільки „товарищі", він все своє повторяв, і таким я його дома залишив.

ХРОНІКА ТА ІНФОРМАЦІЯ

Братство кол. вояків 1 УД УНА

ОБІЖНИК Ч.: 86

9-ий Крайовий З'їзд

Повідомляємо всі Станиці Братства і Уповноважених Крайової Управи в ЗДА, що цьогорічний Крайовий З'їзд Братства відбудеться у днях 4, 5 і 6-го вересня 1965 (вікенд „Дня Праці") на оселі Робітничого Союзу „Верховина" в Глен Спей, Н. Й. Подробиці будуть подані в окремому обіжнику.

Поширення організаційної мережі Братства:

а. **Станиця Мілвокі:**
Дня 22-го листопада 1964 відбулися сходини кол. дивізійників міста Мілвокі, Віск., на яких основано Станицю Братства та вибрано Управу Станиці у слідуючому складі: голова — Ярослав Потим, секретар — Степан Каспрук, фін. референт — Іван Марак.

б. **Уповноважені Крайової Управи:**
Повідомляємо всіх членів Братства, що в останньому часі зголосилися до праці в рядах Братства два нові Уповноважені Крайової Управи: 1) д-р Антін Жуковський, Стіл, Норт Дакота, 2) п. Григорій Креховець, Ст. Люїс, Мізурі. Вітаємо наших нових Уповноважених в наших рядах, обіцяємо їм всебічну допомогу у їхній праці.

в. **Адреси:**
Станиця Мілвокі:

Mr. Jaroslaw Potym
2110 North 40th Street
Milwaukee, Wisconsin

Уповноважений на Північну Дакоту:

Mr. Anthony Zukowskyj
Steele
North Dakota 58482

Уповноважений в Ст. Люїс, Мізурі:

Mr. Gregor Krechowec
1705 South Eleventh Street
St. Louis 4, Mo.

Збірка „Фонд Українському Воєнному Інвалідові":

Закликаємо всі наші Станиці та Уповноважених КУ постаратись у якнайскорішому часі розчислитися із інвалідської збірки. Згідно із звітом Референта ССК кол. Я. Колодія до сьогодні тільки дві Станиці розчислилися із вищезгаданої збірки. Довге зволікування із розчисленням завдає референтові багато зайвих клопотів і ставить наше Братство у прикре становище перед іншими організаціями, членами Суспільної Служби Комбатантів.

Видавничий Фонд Братства:

У останньому Обіжнику просили ми всі наші Станиці прислати нам певну суму гроша на Видавничий Фонд Головної Управи Братства. Успіх нашого звернення доволі сумний: Станиця Рочестер 31.50 і Станиця Клівленд 20.00 дол. Дякуємо Станицям Рочестер і Клівленд за довіря і жертвенність супроти керівних органів Братства, а всіх інших закликаємо до виконання цього свого обов'язку.

Фінансові зобов'язання перед Крайовою Управою:

Біжуча каденція Крайової Управи поволі доходить до кінця. Ще лиш кілька місяців і станемо ми перед Крайовим З'їздом із своїми звітами. Тому закликаємо всі Станиці переглянути свої касові книги і перевірити, чи каса КУ одержала 20% від імпрез влаштовуваних Станицею і 40% від членських вкладок. Ці приходи є основною фінансовою базою праці КУ і на них базується капітал Братства в загальному.

Рівночасно просимо розрахуватись з кольпортажу „Львівської Братії", одноднівки, філятелістичних видань та відзначок 20-ліття бою під Бродами. В поодиноких випадках — це лиш невеликі суми, в загальному ставлять вони поважну суму в касових книгах КУ.

Шапки Братства:

На загальне бажання членства до шапок Братства доороблено металеві тризуби Української Національної Армії. Ціна одного тризуба 1.50 дол. Тризуби можна замовляти в кол. інж. В. Заброцького. Кол. В. Заброцький і дальше приймає замовлення на наші ветеранські шапки. При замовленні треба подавати відповідні потрібні виміри та присилати готівку разом з замовленням. Ціна шапки з тризубом 10.00 дол.

Адреса:

Mr. W. Zabrockyj
2311 Olive Street
Philadelphia 30, Pa.

Бофало, 4-го квітня 1965.

За Крайову Управу:
в. р. **Ігор Чмола**, голова
в. р. **Атанас Кобрин**, секретар

Об'єднання б. Вояків Українців в Америці

РОЧЕСТЕР, Н. Й.

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ Й НОВА УПРАВА

28 березня ц. р. в домівці „Самопомочі" у присявності 20-ох членів Відділу, голови Станиці Братства 1 УД УНА і двох представників від кол. вояків УПА відбулися Загальні Збори Відділу ОбВУА. Вступну молитву провів побр. А. Казновський. На внесок П. Зубрицького проводив голова Відділу д-р Лев Рубінґер та секретарював М. Ставничук. Цей останній, як секретар Відділу, відчитав протокол минулорічних Загальних Зборів. За світом голови д-ра Л. Рубінґера Відділ у звітовому році перевів, крім засідань Управи, Листопадове свято й Академію 22 січня. При цій нагоді спростовується пропущення у 1 числі „Вістей Комбатанта" за 1965 рік: між сімома побратимами, що їх тоді удекорував ген. шт. ген. П. Самутін Воєнним Хрестом, був також д-р Лев Рубінґер. Управа Відділу взяла участь у бенкеті з нагоди ювілею Усусусів та 20-річчя 1 Дивізії УНА. Взято колективну участь у відкритті пам'ятника Шевченка у Вашинґтоні. Голова Відділу, як делеґат ОбВУА, був 6-тикратно на засіданнях Відділу УКК. Придбано і посвячено новий прапор Відділу. Із звіту секретаря сотн. М. Ставничука видно було головно жваве листування Відділу (255 листів). Скарбник Петро Яріш звітував, що хоч видатків було 659.08 дол., а прибутків тільки 586.96, проте з попередньою касовою надвишкою 223.30 — в касі залишилось ще 115.78 дол. На внесок В. Кольція від Ревізійної Комісії признано з подякою Управі абсолюторію. Обрано нову Управу, здебільша у давньому складі: д-р Лев Рубінґер — голова, Мих. Ставничук — секретар, Петро Яріш — скарбник, Антін Казновський — заст. голови. Ревізійна Комісія: інж. Р. Вітковицький — голова та В. Каліцінський і В. Кольцьо — члени. Товариський суд: П. Зубрицький — голова та інж. Р. Коцик і Я. Погорецький — члени. Культ.-осв. референт: мґр. І. Осецький, голова, Д. Максимів — заступник. Прапороносець — Дмитро Максимів. Намічено пе-

ревести, як щороку — Листопадову та 22 Січневу Академії і Вечерниці Червоної Калини. Переговорено теж низку біжучих справ, як відвідування хворих, приєднання нових членів, поширювання „Вістей Комбатанта" з вирівнюванням передплати, справа залягання з членськими внесками і т. п. Після офіційної частини Зборів голова запросив приявних на склянку чаю.

М. Ст.

НЮ ЙОРК, Н. Й.

ЗАГАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Продовжуючи свою загальну діяльність, що була частинно з'ясована в ч. 1 „Вістей Комбатанта" за 1965 рік, Нюйоркський Відділ ОбВУА виконав наступні чинності:

20 березня 1965 відбулися Святочні сходини членів на пошану Тараса Шевченка з промовою д-ра Ярослава Падоха. При цьому секретар Відділу інж. Юрій Тамарський, що є заразом фільмовим референтом Головної Управи Комітету Пам'ятника Шевченкові, висвітлив документарний фільм „Шевченко у Вашинґтоні". 28 березня 1965 відбулося урочисте відкриття виставки малюнків Леоніда Перфецького з баталістичною і пластовою тематикою, що її спонзорували Нюйоркський Відділ ОбВУА і місцева Станиця Пласту. 17 квітня 1965 голова і деякі члени Відділу були приявні на науковій конференції, що її влаштував Військово-Історичний Інститут НТШ для відзначення 50-річчя виступу УСС. В днях 15 і 16 травня 1965 члени Відділу взяли численну участь у святкуваннях Золотого Ювілею Українських Січових Стрільців, що їх уладив громадський Комітет під проводом голови Відділу ОбВУА д-ра Івана Козака. Зокрема делеґація Відділу з прапором взяла участь в Апелю Поляглим, що його виконали, як окрему точку Академії молодечі і комбатантські організації під проводом генштабу ген.-хор. Аркадія Валійського, почесного голови Комітету. 22 травня того ж року голола Відділу та деякі члени репрезентували Відділ в урочистостях вмурування в постамент пам'ятника Шевченкові у Вашинґтоні землі з Канева та документів. 29 травня 1965 відбулися чергові сходини членів і гостей з доповіддю ред. Івана Кедрина на тему „Заворожене коло В'єтнаму" на тлі міжнародної та внутрішньо-американської ситуації. На засіданні Управи, що відбулося того ж вечора, прийнято двох нових членів та вирішено інші біжучі справи. 5 червня 1965 численні члени Відділу під проводом голови взяли участь в Академії, присвяченій 39-ій річниці трагічної смерти св. п. Симона Петлюри, що її влаштували Представництво ВО УНРади та Центральний Комітет Вшанування Пам'яти Симона Петлюри в Америці. 12 червня голова з деякими членами були приявні на традиційній Панахиді за поляглих Вояків Українського Війська, що була відслужена з приводу Зелених Свят у греко-кат. церкві св. Юрія. 13 червня того ж року делеґація Відділу з прапором під проводом голови взяла участь у Зеленосвяточному Поклоні Упавшим за Волю України, що його влаштували Братство Охорони Воєнних Могил Броди-Лев та Станиця кол. Вояків 1 УД УНА перед могилою-пам'ятником в оселі Українського Робітничого Союзу „Верховина" у Глен Спей, Н. Й.

Виправлення друкарської помилки:

Святкові Сходини для відзначення 45-річчя Першого Зимового Походу на форумі Нюйоркського Відділу ОбВУА відбулися не 16 грудня 1964, як це помилково наведено в попередньому звідомленні з діяльности, тільки 16 січня 1965.

І. К.

Стукни в браму копитами, та забрязкай поводами!

(Народня приказка)

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, ПА.

ПОСВЯЧЕННЯ ПАМ'ЯТНИКІВ ДВОМ КОЛ. ВОЯКАМ

Самітна могила українського вояка Івана Юркова стояла занедбаною на цвинтарі Факс Чейсі у Філядельфії, бо він тут не мав ані родини, ані свояків, жив і помер самітно. Заходом Жіночої Секції при Відділі ОбВУА і при матеріяльній помочі Суспільної Служби Комбатантів, діючої при Головній Управі ОбВУА, збудовано на його гробі скромний, але естетичний пам'ятник, украшений знаменем Мазепи. Нижче того знамена його ім'я і призвище та дати уродження і смерти: 1899 — 1962. Він уродженець Самбора, вояк б. австрійської армії, знайшов нагоду включитися до Дієвої Армії УНР і в її рядах пережив дні слави і великої смути...

В часі цьогорічних Зеленосвяточних поминок Відділ членів ОбВУА з прапорами, представництво Жіночої Секції і декілька осіб були присутніми при благословленні пам'ятника о. Василем Головінським, колишнім Усусусом. Серед чудової природи, ясного сонця схилилися вояцькі прапори і ми попрощали дорогого Побратима піснею „Вічная пам'ять"...

Під час цьогорічних зеленосвяточних поминок посвячено на тому самому цвинтарі на Факс Чейсі у Філядельфії також пам'ятник колишньому старшині київських Січових Стрільців, сотникові Євгенові Цегельському. Ширша посмертна згадка про нього була поміщена у „Вістях Комбатанта", 1963, 2, тому зайво пригадувати його життьовий шлях. У посвяченні його нагробника взяла участь група членів ОбВУА з прапором, як теж делеґація від Союзу Українок. Посвячення перевів о. Василь Головінський. Приявною була вдова по Покійному, пані Олена.

Д-р М. Рибак

ВАШИНҐТОН, Д. К.

ЛИСТОПАДОВИЙ ЗРИВ, ЮВІЛЕЙ УСС І ЗИМОВИЙ ПОХІД

В неділю 8 листопада 1964 року з почину та під проводом місцевого Відділу ОбВУА українська громада у нашому місті відзначила 46 роковини Листопадового зриву і 50-ліття вимаршу Усусусів.

До улаштування цих свят запрошено все організоване громадянство міста Вашинґтону.

Американський гимн відспівала пані Марта Андріяс.

Відкрив свято, привітавши гостей В. Сімянців, голова місцевого Відділу ОбВУА. Згадавши тих, що „життя своє поклали за друзів своїх", закликав вставанням вшанувати пам'ять поляглих. Потім привітав таки приявних на залі усусусів: д-ра С. Ріпецького, д-ра Остапа Стефановича, пор. Миколу Пачовського, отця Степана Кіржецького, п. Володимира Михайлюсева. Кожного УСС заля вітала гучними оплесками пошани і радости.

Святочна промова д-ра С. Ріпецького з Ню Йорку перенесла слухачів в ті незабутні часи великих подій і святих стремлінь, коли наш нарід пішов Червону Калину підіймати.

Концертову частину виконав хор під орудою п. Юрія Філіпова. Деклямували: пані Г. Максимюк „Спіть, хлопці, спіть" Б. Лепкого і п. В. Кулій „Молитва за поляглих" Тарнавського.

У другій частині виведено „Ватру Великого Лугу", інсценізацію, яку відтворили наші пластуни, учні школи українознавства та Студентська Громада. Виведенням цієї інсценізації зайнялася пані Марія Дубровська. Головну ролю грав п. М. Ставничий. Музичний дострій виконала п-на Лариса Дячок, відтворивши „Три ватри", муз. Пясецького до слів Юрія Старосольського. Творець і виконавець оформлення сцени п. інж. Т. Дячок причинився чимало для поглиблення настрою свята.

4 квітня ц. р. Відділ ОбВУА у співпраці з місцевим Об'єднанням Українців відзначив урочисто академією 45-тиліття Зимового Походу.

Відкрив свято голова Відділу ОбВУА В. Сімянців, колишній учасник Зимового Походу. Святочне слово виголосив майор Іван Миколаєнко, кол. адьютант командарма в Зимовому Поході ген.-полк. Михайла Омеляновича Павленка. Промова була глибока своїм змістом і розглядала 1-ий Зимовий Похід з історичної перспективи, як явище великого психологічного наснаження, і кульмінаційний пункт моральних вартостей тодішнього українського війська.

У мистецькій частині Анатолій Козар прочитав спогад В. Сімянцева „Так родились лицарі ордену Залізного Хреста" (що його надрукували „Вісті Комбатанта"), і М. Ставничий прочитав „Слово о полку". Мішаний хор Об'єднання Українців у Вашинґтоні під орудою Юрія Філіпова ще раз виконав кілька вояцьких пісень.

Естраду удекоровано великою мапою, на якій позначено шлях І-го Зимового Походу. Мапу зладив інж. Дячок. Пояснення мапи подав В. Сімянців. Портрет ген. Омеляновича-Павленка й збільшені подоби Залізного Хреста та Тризуба доповнювали декорацію. **В. С.**

Декорація Воєнними Хрестами УНР в Лос Анджелес, в Каліфорнії, в часі свята героїв 30 травня 1965 на сцені Народного Дому. Стоять з ліва до права: Лідуся Василин тримає тацу з Воєнними Хрестами і грамотами, Голова Об'єднання бувших Вояків Українців в Америці, Відділ в Лос Анджелес, четар УГА інж. Омелян Михайло Тишовницький декорує хорунжого УСС Андрія Прокоповича, найстаршого віком і українською військовою службою (від 1914), Пропам'ятною Відзнакою УСС. Дальше чекають на декорацію стоячи з ліва до права: Підполковник Григорій Маслівець, майор Микола Старовійт, сотник д-р Амврозій Вусик і Юрій Шмалій, син покійного майора Шмалія.

Братство Українських Січових Стрільців

СИРАКЮЗИ, Н. Й.

ЮВІЛЕЙНЕ СВЯТО УСС-ів В СИРАКЮЗАХ

В иеділю, 9 травия ц. р., в залі Українського Народиого Дому, відбулося величаве ювілейне свято п'ятдесятиліття Українських Січових Стрільців.

Свято підготовив Ювілейиий Комітет, який був створеиий за ііціятивою місцевого Відділу ОбВУА, та його очолили: д-р І. Заваликут, полк. Ю. Ківерчук і пані мґр. М. Логаза.

Вечір розпочався відспіваииям стрілецького гимну, його відспівав місцевий чоловічий хор „Сурма" під дириґеитурою З. М'ягкого. Відтак переведеио апель. До апелю покликаио всіх приявиих українських колишиіх вояків з рр. 1914-20. Між иими були три колишиі УСС-и, а саме: д-р І. Подюк, д-р Ф. Світель та запрошеиий гість з Ню Йорку ред. М. Островерха.

Під час апелю відбулося удекоруваиия Воєииим Хрестом кол. Усусуса поручиика д-ра І. Подюка. Удекоруваиия перевів полк. Ю. Ківерчук в асисті д-ра І. Заваликута. Під час апелю молодь пласту, СУМА і ОДУМ з прапорами склала приречеиия, що буде продовжувати иезакічену боротьбу за визволеиия Украіии. Иаймеиші дівчатка вручили ювілятам китиці квітів. Апель перевів пор. І. Рубич.

Святочиу промову виголосив запрошеиий гість ред. М. Островерха. Другу коротеиьку доповідь „Українські жінки в рядах УСС" виголосила пані Оксаиа Федорович.

Відтак відбулася мистецька частииа, иа яку склалися такі точки: Вірш „Деиь Слави" віддеклямував п. Д. Лозииський, а в'язанку стрілецьких пісеиь відспівав чоловічий хор „Сурма" під проводом З. М'ягкого.

Після цієї Академії-коицерту в іишій залі того самого Украіиського Дому, за стараиням Відділу ОбВУА у співпраці Пань і пластуиок, відбувся беикет.

Беикет започаткував молитвою сотрудиик украіиської католицької церкви о. Йосиф Шоловка, а закіичив його молитвою парох украіиської православиої церкви св. Луки о. Ф. Шпачеико. Під час чайиого вечора виголошеио та відчитано багато привітів.

Беикетом проводив п. М. Середович.

В. Тайкович

СВЯТОЧНІ СХОДИНИ СТАНИЦІ ТОРОНТО

У 50-ту річиицю боїв иа Маківці відбулись 16 травня 1965 у Станиці Братства УСС в Торонті Святочиі Сходиии. Відкрив і проводив иими голова Станиці Михайло Девоссер.

Слово про значеиня і иаслідки бою на Маківці сказав побр. Кривоус Ва-

---

Виставка пам'яток військової слави

Так годиться назвати виставку, що її влаштував в Шикаґо ген. М. Садовський від Українського Воєнно-Історичного Інституту і Музею в Торонто. Спонзором і організатором виставки був Український Міжкомбатантський Комітет в Шикаґо на чолі з старшиною УПА інж. Ст. Ґоляшем. Виставку розміщено в великій залі Пластової домівки. Розміщення експонатів за вказівками генерала виконували його співробітник майор Зарицький та представники комбатантських організацій. Вони теж були вартовими на виставці та помічниками у поясненні експонатів.

Офіційне відкриття виставки відбулося увечорі 19 березня 1965 в присутності ветеранів Українських Армій та пластової молоді. Вступне слово виголосив інж. Ст. Ґоляш, а генерал М. Садовський подав цікаві пояснення експонатів. Він закінчив свою промову словами: „Ці речі будуть колись перевезені до столиці України — Києва і свідчитимуть про її збройну війну за волю". Виставка тривала до 21-го березня 1965 р.

Виставка користалась великим успіхом серед старшого громадянства і серед молоді українських шкіл. Особливо треба відзначити масове відвідування виставки учнями і студентами вищих курсів Школи Українознавства при Учительській Громаді. Впродовж перших п'яти годин виставу відвідало понад 600 наших дітей і молоді. Кожний учитель в кожній клясі завдав перед відвідуванням виставки всім учням писемну задачу описати те, що він побачить і що на нього зробить враження. Це викликало серед учнів більшу увагу до експонатів і їх пояснень.

На другий день зорганізовано відвідали під проводом сестер Василіянок та їхніх учительок учні сусідньої щоденної школи св. Миколая. Відчувалось і можна було спостерігати, як все, що вони тут побачили, було для них „нове" й цікаве.

Оглядали виставку також великі організовані групи пластової молоді з своїми провідниками та групи сумівців.

Загалом виставку відвідало понад дві тисячі осіб, в тому числі половиною тих відвідувачів була молодь.

Дуже великим успіхом користались марки, що їх видав УВІнститут на пошану героїв Базару. Малі філятелісти масово їх купували при виході з виставової залі, де відвідувачі складали й добровільні датки...

силь і заохотив молодь до зберігання в пам'яті тієї славетньої події та плекання тих ідеалів, які вели УСС: до блискучої перемоги над москалями.

В дальшу чергу приступлено до розділення пропам'ятних відзнак, призначних поодиноким членам Капітулою Пропам'ятної Відзнаки УСС Об'єднання бувших Вояків Українців Америки. З черги побр. Лозовський, який асистував станичному при розподілі відзнак, покликав найстаршого віком учасника боїв на Маківці побр-а Цибульського Івана, який припняв відзнаку голові Станиці М. Девоссерові, після чого побр. Лозовський викликував поодиноких побратимів, а станичний припинав їм відзнаки. Пропам'ятний хрест одержала рівнож вдова по сл. п. Степанові Навроцькому, яка зараз проживає в Торонті. Загалом відзнаку дістало 20 побратимів.

Після декорації, та коротких привітів побр-в д-ра Ващука, д-ра Тисяка і Кузича І. з св. Кетереис та відспіванням стрілецького гимну „Гей у лузі червона калина" закрито святочні сходини, на яких, крім б. УСС, були і їхні дружини.

Що власне виставка показувала? На чільній стіні красувався великий державний герб України в окруженні портретів голів Української Держави новітньої доби: проф. Михайло Грушевський, Павло Скоропадський, Симон Петлюра і його переємці. А далі всю площу стіни направо і наліво займали портрети генералів Армій УНР і УГА. На столику під шклом виставлено рештки обгорілого „Знамена 1-го Подільського полку (пішого), пізніше броневика „Кармелюк". Тут же прикликала увагу молоді козацька шапка Кінного Запорозького полку та ґабльотки з військовими орденами й комбатантськими відзнаками. На окремому столику розміщено маску сл. п. Симона Петлюри зі знаком від кулі, що нею убивця Шварцбарт прошив голову гол. Отамана, прапорці з авта Голови Директорії і його портативна машинка до писання.

Впродовж довгої стіни стояли історичні прапори. Ось золотом гаптоване „Знамено 1-го Січового ім. Гетьмана Петра Дорошенка полку Синьої дивізії з 1918 року" — з образом Покрови. Далі — „Боєвий прапор" одного з відділів УПА з 1943 року. Потім — „Штандарт 2-го Кінного Запорізького полку" з 1917 року, прапор „Леґіону самооборони Холмщини" і ін.

Дуже цінним був відділ виставки історичних документів. Виставлено теж великий список „359 кривавих жертв за Україну" під Базаром на Волині. По боках тієї довгої листи вся площа стіни завішена схемами боїв, маршрутами наступів і походів і т. п.

Цікаві були ґабльотки з українськими грішми, як реальним доказом існування самостійної Української Держави 1918-19 років, а також — таблиці з українськими поштовими значками.

А на довжелезних трьох столах розложена тисячна збірка світлин з життя й чинів українського війська. Та збірка, укладена систематично на окремі таблиці, є особливо багата, різнорідна темами та соборницько витримана. Назвемо тут ті теми без переліку знимок, бо на те не вистачило б місця. При тому не ручимось за повноту, бо ж при великому числі не дивно, коли якась назва уникла нашої уваги. Отож, перша таблиця з кількома фотографіями ілюструвала період Української Центральної Ради. Далі слідував, цікавими знимками добре задокументований період Гетьманської Держави за Павла Скоропадського. Потім розложена таблиця „Симон Петлюра". А далі йшли за чергою: Українські Січові Стрільці, Українська Повстанська Армія, Українська Поліська Січ, Дивізія „Галичина", Українська Дивізія в Ріміні, Братство 1-ої Української Дивізії, Військові могили, Старшини Української Воєнної Фльоти, З життя на новій еміґрації 1945-49 рр., Старшини Українського Війська, Табір інтернованого Українського Війська в Польщі, Визначні цивільні діячі, Старшини Українського Війська як контрактові в Польщі, Жінки в Українському війську, Українська авіофльота і Карпатська Україна — Карпатська Січ.

Нарешті, не можна забути сурми з чорними шнурками й френзлями, що гордо висіла над образами бойових епізодів. Це сурма 2-го Кінного полку, що колись кликала до збірки хоробре побратимство, а тепер приносила так багато радости для молоді, коли генерал М. Садовський дозволяв комусь з хлопців, що належать до духової оркестри СУМА або школи св. Миколая, показати своє „мистецтво". Так, ця сурма, хоч і є історично стара, але ще має силу, вона ще не відсурмила козацької слави, вона ще покличе до бою...

На цім кінчаємо перечислення головніших експонатів цієї виключно-величної і вражаючої своєю імпозантністю виставки пам'яток Визвольної Збройної Боротьби України...

В неділю 21 березня в заповненій залі осередку СУМА ім. М. Павлушкова відбулася зустріч генерала М. Садовського з громадянством, при чому ген. М. Садовський виголосив доповідь про Гетьманів України Павла Полуботка та Кирила Розумовського.

Голова Міжкомбатантського Комітету Ст. Голяш представив Генерала, а потім запросив до почесної президії зібрання всіх голів комбатантських організацій Шикаґа. Делеґація ж Жіночої секції Українського Вільного Козацтва на чолі з панею проф. Ол. Сидоренко-Квірнбах піднесла генералові китицю червоних троянд.

Перед від'їздом ген. М. Садовського відбулася ще прощальна вечера, яку влаштувало панство Калісти й інж. Микола Фещенко-Чопівський (голова ст. СУВ). На ту вечерю запрошено голів і чільних представників всіх комбатантських організацій в Шикаґо.

Антін Кущинський

ТІ, ЩО ВІДІЙШЛИ...

ОЛЕКСА ЛИС

Дня 8 травня філядельфійська громада відпровадила на вічний відпочинок нашого визначного громадянина, бл. п. Олексу Лиса, який у березні б. р. закінчив був 75 літ свого трудолюбивого життя.

Він походив з селянської родини, прийшов на світ у Ришковій Волі, Ярославського повіту. В дитячому віці став круглим сиротою, без мами і тата. Завдяки родині мами він, по скінченні кількох гімназійних кляс, став поштовим урядником. 1 листопада 1918 р. відібрав від поляків владу в Старім Самборі й повіті, діючи в імені Західньої Української Народної Республіки. Тоді вступив до армії УГА, перебув воєнну кампанію та вкінці, враз із частиною УГА, перейшов до ЧСР. Там віддався економічним і молочарським студіям. З часом став він членом дирекції Маслосоюзу у Львові. Рівночасно він був начальником відділу М. С. в Стрию і там учителював у молочарській школі.

До Філядельфії прибув він коло 15 років тому і зараз включився у працю на суспільному та економічному полі. Осиротив одинокого сина, Мирона, інженера в Бостоні. Дістав відзнаку Воєнного Хреста, а також був він відзначений медалею УГА. Весь час свого побуту тут-же, належав до Об'єднання б. вояків українців в Америці.

В похоронних обрядах взяв офіційну участь з прапором і асистою Відділ ОбВУА у Філядельфії. Попрощали покійного д-р Криштальський від Української Кооперації та д-р М. Рибак від вояків об'єднаних в ОбВУА. На цвинтарі прощав його від друзів Маслосоюзників інж. М. Хроновят.

Д-р М. Р.

ВІЙСЬКОВІ ПРОБЛЕМИ

Наука океанографії й будова підводних човнів

Катастрофа атомового підводного човна „Трешлер", що сталася 10 квітня 1963 була трагедією для американської нації та великим ударом для збройних сил Америки. Поминаючи матеріяльні втрати, найбільшою втратою був загин кількадесяти висококваліфікованих і досвідчених моряків-техніків та науковців, бо кожний член залоги такого корабля з атомовим реактором мусить мати непересічні фахові відомості, що їх нелегко будь-кому придбати.

Як відомо, всі спроби добути „Трешлер" на поверхню, не повелись: не вдалося перемогти тиску води глибиною 8.400 стіп, що є в околиці Портсмуту на Атлянтику. Зате ця катастрофа підштовхнула вперед океанографічні студії та досліди над випродукуванням таких твердих і відпорних на тиск родів металів, яких до того часу ще не було. Поведено студії спеціяльно над підводними згуками та способами розрізнювання їх. Зосереджено ті досліди при „Атлантік Андервотер Тест енд Евалюейшен Сентер" при тісній співпраці ЗДА й Британії. Спільний осередок тих дослідів знаходиться на Багамських островах. На глибині 6.000 стіп, 25 вширину і 200 миль вдовжину заінстальовано спеціяльні акустичі прилади для досвідів над згуками різних підводних створінь та взагалі всяких шелестів. Той американсько-британський осередок відає теж прерізними підводно-оборонними експериментами.

У Південній Каліфорнії приміщено іншу досвідну станицю, т. зв. „СТУ". Тамошні досліди й досвіди ведеться із своєрідної підводної ляборатрії в глибині 530 стіп. Їх головною ціллю є перевірити діяння морської води на інструменти й матеріяли. Занурюється різні прилади й інструменти та різні матеріяли від дерева почавши у глибину 1.200 стіп на час від 6 до 24 місяців. Досвідами керує військова й цивільна інженерія. Наслідком цих дослідів було м. і. застосування у будові дальших підводних човнів сталевих плит Круппа. Винайдено теж ще більш видержливий тип сталі, т. зв. „Мараджінґ стіл" з комбінації сталі й ніклю.

В половині липня мин. року запущено на Атлантику, в Джексонвіль на Флориді, т. зв. „Спар": спеціяльну кабіну на 356 стіп довгу й 16 стіп в діяметрі, з тим, що коло 50 стіп вистають понад воду. Всередині приміщено надзвичайно вразливі відборчі акустичні апарати. Спеціяльний корабель „Аґор", сполучений із „Спаром" окремим каблем, переловлює всі згуки та з свого боку передає їх на реєстрацію і досліди. Ціллю цих дослідів є перехоплювати й відрізнювати всі підводні згуки у віддалі вже на 100 миль. Окрема морська ляборатрія відає цими експериментами. Знову ж на далекій півночі, що притикає до СССР, центром таких дослідів є криголом „Нортвінд". Розглядається там м. і. всі явища, пов'язані з зустріччю холодної течії Арктики з гарячою Пацифіку.

За журналом „Орднанс" подав **Л. Ст.**

ВІЙСЬКОВІ НОВИНИ

ПАНЦИРНА ЗБРОЯ

В році 1944 Німеччина продукувала річно 19.000 танків та інших панцирних возів. Британія разом з ЗДА — 90.000 панцирних возів, в тому числі 29.000 танків. В часі війни Совєти дістали від ЗДА, Британії і Канади 4.000 танків і 430.000 вантажних автомашин та різних інших моторових возів. — Американська панцирна дивізія має 373 танки, 636 інших опанцирених возів і 2.094 автомашин. Щоб все те перевести залізницею, потрібно 2.302 вагони. Американська панцирна дивізія зуживає тепер 190.000 ґальонів пального на 100 миль по шляхах і коло 290.000 ґальонів в терені, тобто коло 930 тонн. Британська панцирна дивізія потребує на один день воєнних дій 360 тонн пального, 150 тонн амуніції і багато тонн харчів.

МОРСЬКІ ДЕСАНТИ

В часі першої світової війни виконано 10 морських десантів, а в часі другої — 600 морських десантів, з чого 120 десантів мало стратегічно-оперативний характер. Зріст кількости морських десантів спричинили такі фактори: значні зміни в бойовій техніці, нові роди сил, поширення воєнних дій на значні простори, точно сконкретизовані цілі воєнних дій. Умовини для ведення морських десантів тепер значно скомплікувалися. Новітня зброя масового винищення може легко зірвати десантну операцію, але може теж легко причинитися до її успіху. Новітні десантні операції будуть комбінованими діями. Висадка десантів буде зовсім несподівана, переведена швидким темпом при використанні великої кількости спеціяльних транспортно-десантних засобів.

ВІДНОШЕННЯ ВОЄННИХ СИЛ В Р. 1965

За даними англійського Інституту для дослідів та вивчення проблем стратегії — Совєтський Союз розпоряджатиме в 1965 році 200 міжконтинентальними ракетами. В порівнянні з 1964 роком — це число ракет буде збільшене вдвоє. У цьому самому часі Америка збільшить число своїх ракет з 475 до 925, тобто теж вдвоє. При кінці 1965 року перевага Америки відносно Совєтського Союзу буде чотирократна.

Якщо йдеться про морські ракети типу „Поляріс", то Америка має їх тепер чотири рази більше, як Совєтський Союз. Крім того американські ракети своєю якістю переважають совєтські.

На думку знавців з Інституту, вибух китайської атомової бомби свідчить про замітний научний та індустріяльний успіх Китаю, але ще не переводить цю державу навіть у ряд держав середньої воєнної потуги. Число населення — це головна сила Китаю. Китай зможе успішно вести „малі війни" в Південній Азії. Мало правдоподібне, щоб там була застосована атомова зброя.

Коли не брати до уваги атомової зброї, то найбільший ріст збросння — згідно з опінією Інституту — завважується не в державах НАТО чи Варшавського Союзу, але в країнах Азії та Близького Сходу. Індія — наприклад — збільшила чисельність своєї армії на 54%, тобто до 867.000 вояків. Знову ж Індонезія збільшила свою армію на 37.000 і має тепер під зброєю 400.000 людей, а її витрати на збросння збільшилися вдвоє.

КРИТИКА ТА БІБЛІОГРАФІЯ

„Київ — найбільша в історії битва-котел"

Werner Haupt: Kiew — Die groesste Kesselschlacht der Geschichte

Podzun-Verlag, Bad Nauheim DFR.

Студія В. Гаупта займає 212 стор., ілюстрована з багатьма нарисами, її ціна 17.80 нм. Автор поставив собі за завдання плястично віддзеркалити похід німецьких армій „Південь" проти СССР під час офензиви від 22 червня 1941 — 24 вересня 1941. Ця студія є дуже цінним вкладом для науки історії воєн на Україні.

На зміст студії складаються такі розділи: 1. Похід німецької оперативної групи армій „Південь" від Бугу в напрямку Дніпра. 2. Операції над Дніпром, яких не передбачував плян „Барбаросса". 3. Боротьба Гітлера з Начальним Командуванням (ОКГ). 4. Плян Гітлера й помилки Сталіна під час кампанії окупування німецькими арміями України. 5. Київ урятував Москву. 6. Організаційні схеми штабів армійської групи „Південь", 4-ої летунської фльоти (нім.); організаційна схема совєтської армійської групи „Південно-західнього фронту" і фльотилі на Дніпрі. 7. Календар операцій і битв групи армій „Південь". 8. Деякі накази. 9. Список використаної літератури.

Над змістом студії не будемо зупинятися, бо в короткій рецензії не можна здійснити це. Застановімось тільки над деякими фраґментами, які вказують на те, що Гітлер, розпочинаючи війну проти СССР, спирався на фальшивих оцінках воєнного потенціялу противника.

Згідно з пляном „Барбаросса" („Директиви ч. 21") від 18 грудня 1940 р. Гітлер визначив такі три напрямки блискавичної офензиви проти СССР:

— з Любельщини з-над Бугу в напрямі на Київ і дальше здовж долішнього Дніпра, при співдії сконцентрованих сил в Румунії у похідному напрямку на Донецький Басейн;

— з району Варшави й на північ від неї в напрямку на Білорусь і дальше на Москву;

— зі Східньої Прусії через долішню Двину в напрямі на Ленінград при співдії збройних сил Фінляндії, які мали вдарити на Ленінград від півночі, оперуючи також в напрямі пристаней Білого моря.

22 червня 1941 р. усі три армійські групи нараховували кругло 3,000.000 чоловік. У поході брало участь: 600.000 екіпажів, 750.000 коней, 3.580 панцерів, 7.184 гармат (різного калібру), 1.800 літаків. Група армій „Південь" охоплювала ширину фронту на 1.350 км. Згідно з „Директивами ч. 21" похідні групи армій мали досягнути скорим походом лінію Волга-Архангельськ, а посередніми цілями були: Донецький Басейн, Ленінград і Москва, які мали бути опановані після знищення совєтських армій. Гітлерові не вдалося здобути ані Москви, ані Ленінграду та дійти до листопада 1941 р. до наміченої лінії. Під час операцій проти СССР в

1941 р., тільки на південному відтинку фронту німецьким арміям вдалося здобути намічені цілі, зате на середущім і північнім відтинках фронту німецьким арміям вдалося підійти тільки до намічених цілей, але їх не здобуто.

Студія з найбільшою докладністю аналізує операції групи армій „Південь", які були під командою ген. пол.-маршала Герд ф. Рундштедта, з іменем якого пов'язані перемоги в Польщі, у Франції і на Україні. Йому підлягали: 11-та армія під командою ген.-полк. фон Шоберта, у складі 7 піх. дивізій і 14 румунських з'єднань, які не були повністю озброєні; 6-та армія під командою ген. пол. марш. фон Райхенав, у складі 11 піх. дивізій; 7-ма армія під командою ген. піхоти Гайнріха фон Стільпнаґеля, у складі 11 піх. дивізій, і панцерна група 1 під командою ген.-полк. ф. Кляйста, у складі 5 панцерних і 4 моторизованих дивізій. Отже разом до диспозиції пол. марш. Рундштедта було: 29 нім. піхотних, 5 панцерних і 4 змоторизованих дивізій та 14 румунських з'єднань.

Проти цих сил південного відтинку фронту, під командою марш. С. М. Будьонного було 56 піх., 11 кавалерійських і 5 панцерних дивізій та 15 панцерних бриґад. Відношення чисельних сил було краще по совєтській стороні.

„Роте Капелле" (централя совєтського шпигунства) в Берліні подала до відома урядові СССР, що треба сподіватися атаки Німеччини проти СССР вже 20 червня 1941 р. У зв'язку з цим радіостанції „Київської воєнної округи" (особливо важливої) одержали з Москви вже 21 червня 1941 р. о год. 23.37 наказ алярму 1-го ступня; кілька хвилин пізніше була проголошена загальна мобілізація. Командуючим Київською воєнною округою був ген.-полк. Кирпонос.

Німецький похід проти СССР ранком 22 червня 1941 р. заскочив світ, який не сподівався такої скорої війни між двома союзниками. Ця війна вже від самого початку не мала превентивного характеру, вона була „нищівною війною проти большевизму", в ширшому розумінні проти всіх народів, які входили в склад СССР. Це підтверджує окреме доручення Райхсфюрера СС Гімлера з травня 1940 р.

3 липня 1941 р. (на 12-ий день походу проти СССР) начальник німецького ген. штабу ген. Гальдер у своєму щоденнику записав:

„Не буде забагато сказано, коли стверджу, що похід проти СССР на протязі 14 днів буде виграний".

Пізніше, 11 серпня 1941 р. (51-ий день походу проти СССР) той же ген. Гальдер записав у своєму щоденнику:

„У загальному положенні стає щораз виразніше, що колос Росія свідомо підготовляла війну й її потенціялу ми не зуміли правильно оцінити. Наша оцінка була неправильною щодо організаційних, господарських та особливо воєнних спроможностей СССР. Ми розраховували на початку війни, що СССР має 200 дивізій, а тепер їх вже нараховуємо аж 300 . . ."

Праця всесторонньо й об'єктивно аналізує по-майстерськи керовані німецькими генералами операції, під час яких знищено куди більші сили противника. Головний акорд студії, це закінчення битви кругом Києва з окруженими совєтськими арміями, яка то операція закінчилася 17 вересня 1941 р. Від всієї операції ворог втратив: 665.000 полонених, 884 панцерів, 3.718 гармат та дуже багато різного воєнного матеріялу. Відкритим залишається питання, наскільки до цієї совєтської прогри під Києвом причинився національно-політичний чинник: український елемент в совєтській армії, що тоді ще пов'язував із німецьким військом надії на визволення України . . .

Ф. К.

Як почуєте про войни і бунти, не полохайтесь!

(Народня приказка)

ВОЯЦЬКА ТЕМАТИКА У ТВОРАХ ЛЕОНІДА ПЕРФЕЦЬКОГО і БОРИСА КРЮКОВА

Філядельфійський Відділ ОбВУА спонзорував виставку баталістичних і пластових образів Леоніда Перфецького, яка відбулася в днях 7 — 14 лютого ц. р. в Домі Української Молоді. Офіційно відкрив ту виставку голова Головної Управи ОбВУА д-р Володимир Ґалан, після чого промовляли тодішній голова Об'єднання мистців українців в Америці Петро Андрусів і прибулий з Ню Йорку ред. Іван Кедрин. Та сама виставка була повторена в Ню Йорку, в залі Літературно-Мистецького Клюбу, в днях 28 березня до 10 квітня, спонзорована Нюйоркським Відділом ОбВУА і Станицею Пласту. На відкритті виставки промовляв мистець Антін Малюца і панна М. Цісик відіграла дві точки на фортепіяно, а на спеціяльному вечорі, що був присвячений Леонідові Перфецькому в ЛМКлюбі в Ню Йорку 2 квітня ц. р., промовляли голова Клюбу Борис Ржепецький та колишні військовики й мистецтвознавці — ред. Лев Лепкий, ред. М. Островерха і ред. Іван Кедрин.

Леонід Перфецький, який сьогодні має вже 70 років і живе на відлюдді в манастирі у Монтрелі, був старшиною в 3-ій Залізній Дивізії О. Удовиченка і є найвидатнішим сучасним українським баталістом.

Після визвольної війни студіював у Краківській Академії та в Парижі. Знаменитий знавець рисунку й однаково вояк, як маляр з покликання, брав за теми до своїх образів різні моменти з визвольної війни. Вступивши вже у своєму пізньому віці, як доброволець до 1 Української Дивізії УНА, записав теж у своїх мистецьких творах різні сцени з життя Дивізії. Його колишні образи, — з передвоєнних і воєнних часів — здебільша затратились, залишившись частинно у приватних збірках. Експонати до цієї виставки — 41 баталістичний образ і 81 пластовий плюс 18 моделів військових одягів, чудово злаженних тим самим мистцем — перевезли до Філядельфії і пізніше до Ню Йорку його братанок, мистець-музика Богдан Перфецький з дружиною, а до технічного влаштування виставки чимало причинились пластова діячка пані Володимира Падох і арт. скульптор Микола Станько, автор прегарної скульптури — погруддя Леоніда Перфецького.

На згаданих вечорах заторкнено різні проблеми сучасного образотворчого мистецтва, зокрема баталістики, згадавши різних наших мистців, що займались історичною і військовою тематикою. Виставка творів Л. Перфецького мала великий успіх і піддала думку Головній Управі ОбВУА, щоб старатися влаштувати виставку образів різних наших мистців малярів і скульпторів з історичною та військовою тематикою.

Від 2 до 16 травня ц. р. відбулася в Ню Йорку, спонзорована Об'єднанням Мистців українців в Америці виставка малярських творів Бориса Крюкова. Це теж мистець старшого покоління, Київської школи, реаліст і по-імпресіоніст. Крюків — це, може, останній з-посеред наших сучасних мистців постійний ґльорифікатор княжої й козацької доби. У цій останній його виставці, яка охоплювала 45 експонатів, вже деякі назви його творів свідчать про їх військову тематику: „Байдаки", „Вершник", „Козак-книжник", „Переправа", „Отаман", „У поході", „Козак з луком", „В атаці", „Вечірнім походом", „Битва з турками", „Перед боєм", „Під городищем", „Змова", „Дружинники", „На чатах", „На вежі" і ін. Виставка користувалась великим успіхом.

Хто не має зброї, хай не йде у бої!

(Народня приказка)

З ДОКУМЕНТІВ ВИЗВОЛЬНОЇ ВІЙНИ

У Боєвій Управі

Наша львівська громада пригадує собі будинок шкіл Українського Пед. Товариства у Львові напроти університетської бібліотеки при вул. Мохнацького г. 12.

В убікаціях цього будинку знайшла приміщення від погатку серпня 1914 р. „Боєва Управа", нагальний організаційний заряд українського стрілецтва.

Входимо на перший поверх просто зі сходів до більшої залі. Посередині великий довгий стіл; від вулиці при вікнах два столики; при правій стіні степень, а на ньому катедра. Заля ця, це властиве бюро принимань сторін, полагоджування біжугих справ, кореспонденцій. За катедрою сидів голова „Боєвої Управи" д-р Трильовський; приходив, полагоджував біжугі справи, виходив, вертав знову; являвся кілька разів денно. При лівім кінці стола працював проф. Боберський. Перед ним груба книжка-квітар, велика купа різних квітів; жовта шкіряна торба на акти; були гаси що повно там було дрібних монет. Банкноти ховав в портмонетці. Біля торби лежали золоті годинники, ланцюжки, бранзолети, кульгики і інші жіногі та мужеські дорогоцінності в дарі для Стрільців; старанно опаковував їх проф. Боберський в м'який бібулковий папір та заховував у торбу.

На ліво, на бігнім столі — хвилевий маґазин свіжо дарованих рсгей: одностроїв, всякого роду білизни, оподаль пака із стрілецькими шапками, а в кутку пака з всякого роду зброєю: шаблі різного типу і різних гасів, рушниці і кріси; в найбільшому пошанівку був козацький російський кріс, який дарував як воєнний трофей п. С.; він дістався опісля в дарі полковникові Моліковi.

Заряд над стрілецькою зброївнею мав д-р Бірецький. На правому кінці стола сидів „прикований" тов. Чупрей; йому за плегима стіл різних друків, відозв. Він полагоджував денну кореспонденцію; висилав різні відозви та оповіщення. Листи до збирання жертв розсилали радн. Ковшевиг і М. Федусевиг. Під вікном, напроти дверей, при столику працював тов. Темницький, містоголова Б. У.

Праця йшла швидко, як кажуть — гарягково, а було її дуже багато. Управа взялась до діла, якого в нас ще не роблено, досвіду набутого — жадного, все нове, свіже.

Треба було багити наших селян, які прибували з різних громад, позітів — ні один не прийшов з „порожніми руками”, кожний приносив дар-квоту, будь малу будь більшу від себе і своїх співгромадян. Тов. Боберський квітує, тішиться, та рівногасно гомусь думає — гисло стрілецтва зростає, видатки двояться, трояться — рівновага в бюджеті хитається. Інтеліґенти не остають позаду, кожний з них присилає лепту; я багив старушку, що принесла кульгики, небіжки матері її вони були, дорогі і вартісні, в дар теж на стрілецтво. Тов. Боберський радить цю пам'ятку заховати, вона таки їх зложила — для стрілецтва найкраще їх признагення та пошана пам'яті небіжки. Вона дала би й гроші, та їх не має — просить тому прийняти. Взяли і дякували старушці.

В сусідній кімнаті працював штаб. Різних людей ми там при праці знаходили: радн. Рожанковського, д-ра Шухевига, д-ра Волошина, Катамая.

Вже в дев'ятій рано заставали нагальника Галущинського в кімнаті. Він — поважний, все задуманий. Чоловік великого росту, широкої статури, тяжкими кроками ступав по кімнаті. Голос в нього теноровий, виразний. Це колишній мій угитель, не таким я його бувало багив — усміхнений, веселий, тепер — знагно змінився, це мабуть вгинила хвиля. Він багив тягар обов'язків, хотів бути їм совісним. Відповідальність перед самим собою і суспільністю — велика. День проходив; по короткій канцелярійній праці, спішив на площу, припильнувати вправ стрілецтва, звідтам вертався — кликали його у військову команду, вертався — на нараду кликали. Нерви треба було мати тривкі, або бути без нервів — тоді таким виглядав він. Справи, аґенди стрілецтва збільшались, треба було уміти на всім держати свою руку.

Вегорами в тій кімнаті відбувались наради Боєвої Управи. Заходив на них покійний старець Павлик. Чи раз тут доводилось мені його зустрігати. Все привітний, погідний, непоправний оптиміст. Про все він розпитувався, всім тішився, радів; за всіх він найбільше вірив у майбутність, вірив у здійснення наших бажань, надій, вірив свято, непохитно. У передпокою цієї кімнати працювало двох писарів, провадили стрілецькі реєстри.

Надолині того будинку теж кипіла праця, там розбила свій табор „Українська самаританська поміг”.

Двадцятка пань і панногок під проводом п. Малицької працювали вельми інтенсивно. Шито білля, споряджувано старше для стрілецтва.

Вже три повні шафи були наладовані. Приготовлювано навіть все потрібне для ранених стрільців, приготовлювано випосаження стрілецьких шпиталів.

Безпосереднього зав'язку стрілецтва, заки розпогала свою працю Боєва Упраза, треба шукати в стрілецьких товариствах при Сіговім Союзі і Соколі-Батьку, та найближге стоїть Секція Українських Сігових Стрільців, що була під проводом тов. Катамая, Чмоли, Геника, при вул. Коперника. Там і в цій гарягій хвилі працювала вербункова комісія. Вписувано новозвербованих охотників — подавано їм потрібні інформації. Заставав я тут д-ра Старосольського, тов-ку Степанівну, Чмолу і ін. Тоді я не зназ ще заміру тов-ки Степанівни вступити „активно" в стрілецькі ряди, тоді я подивляв її сприт і енергію пера.

Виповнювано тут карти новозголошених і стрілецькі леґітимації.

Чи раз доводилось її багити, як провадила новозголошених до стрілецької бранки в Академігному Домі. Оглядав я також ту стрілецьку бранку. Переводив її в канцелярії бібліотеки Наукового Тов. ім. Т. Шевгенка військовий лікар д-р Грабовський. Бранка йшла швидко, п'ять стрілецьких писарів ледви встигли вислід її нотувати. Були і тут сцени, головно з „нездібними". Вони осудозі лікаря не піддавались, орегення його в сумнів піддавали, вони гули в собі, що здібні. Лікар кінгив „сцену" рішугим словом, сцена кінгилась гуморескою, — бодай кільком вдалось ще вкрутитися до кухні шкрябати стрільцям бульбу.

Здібних затягано в реєстри, приділювано до неповних сотень, творено нові, віддавано під команду старшини, а вслід за тим входило касарняне життя, військовий риґор, муштра.

Сотні росли, поставали курені, вправи відбувались цілими днями, а все з поспіхом, гарягково . . .

Український народ, нагальна екзекутива — Боєва Управа — прийшли у великий історигний момент на арену світової війни зі своєю національною українською армією.

(З Архіву УСС)

З ОСТАННЬОЇ ХВИЛИНИ

ВШАНУВАННЯ 50-ЛІТТЯ СВЯЩЕНСТВА АРХИЄПИСКОПА КИР ІВАНА БУЧКА

Гантер, Н. Й. (Б. Л.). Братство Броди-Лев і Станиця 1 УД УНА за підготовкою Святкового Комітету в особах Вп. пп. В. Маца, М. Заліпського і Ст. Шепаровича, в днях 17 і 18 липня 1965 р. в многолюдній літниськовій українській колонії Гантер, Н. Й. — відзначили 50-ліття священства Архиєпископа Кир Івана Бучка, відомого опікуна українських скитальців в часі великого ісходу по другій світовій війні, а спеціяльно великого приятеля 1 УД УНА в часі її перебування в полоні в Італії. В програму святкувань увійшли: св. Служба Божа на інтенцію Достойного Ювілята, яку відслужив Впр. о. парох О. Осідач в місцевій церкві та Концерт, зміст якого виповнили виступи: хору комбатантів з Ню Йорку під диригентурою Евгена Гарасимчука, сольоспіви: сопрана Тамари Лихолай, баса Володимира Тисовського, деклямації Олени Заклинської. Акомпаньямент спочивав в руках проф. Ігоря Соневицького. Реферат про життя, діяльність і заслуги Ювілята відчитав мґр. Лев Стеткевич.

SYNOPSIS

The editorial article, written by Eugene Shypailo, former member of the First Ukrainian Division, is dedicated to the 21st anniversary of The Battle of Brody, which took place in July 1944. A cruel encounter between the sondiers of the Division and a heavily armed Soviet task force, the battle claimed close to 4,000 lives on the Ukrainian side. Surrounded near Brody in Western Ukraine, the Division broke through the enemy lines escaping the encirclement in spite of heavy losses. The Battle of Brody is recorded in Ukrainian history as yet another manifestation of the nation's determined struggle against Russian occupation. In stressing the fact that the Division was the first regular Ukrainian military formation since the unsuccessful War of Liberation (1917-21), the author cites the great show of courage and idealism by all soldiers of the First Ukrainian Division in the tragically unforgettable Battle of Brody.

Yura Yaremkevych's poem **"The Lost Outpost"** is also dedicated to the heroes of Brody, as is the memoir of V. B., who relates his encounter with **Captain Dmytro Paliyiv** during the Battle of Brody. A prominent civic and political leader in Western Ukraine during the pre-war years (a deputy to the Polish Parliament in Warsaw), Capt. Paliyiv joined the Division as a volunteer and was subsequently killed in the battle. The circumstances of his death remain unknown until the present day.

"The Great Idea of the USS" is the title of the principal address delivered by Ivan Porytko, head of the Bhotherhood of Former Ukrainian Sich Riflemen, at the jubillee convention on May 15, 1965 in New York marking the 50th anniversary since the formation of this military unit.

Dr. Ivan Ryzhiy contributes a memoir on the **"Medical Service During the November Days in Lviv"**, containing valuable information on this aspect of the November 1, 1918 coup staged by Ukrainians, who disarmed the Austrian garrison stationed in Lviv and proclaimed the establishment of an independent Western Ukrainian National Republic.

"Boris Savinkov and his Activity in Right-Bank Ukraine", a memoir authored by Ivan Babych-Dombrovsky, deals with the attempts of the government of the Ukrainian National Republic in 1921 (then in Poland) to gain control over the entire anti-Bolshevik guerrilla movement in Ukraine. The Russian emigres from Boris Savinkov's camp sought to take advantage of the ensuing chaos and form a movement of their own in Right-Bank Ukraine. The author tells how this diversionary action was eventually liquidated.

"The Breakthrough" is a memoir by P. Myrny, a soldier in the Ukrainian Insurgent Army (UPA) whose unit was surrounded by Soviet troops near Nemyriv-Yavoriv, Western Ukraine, in September 1943. The

author describes the unit's courageous breakthrough and escape from triple encirclement.

General Paul Shandruk, in the article **"Will America Win in Viet Nam?"**, discusses this timely topic in all of its facets and phases. In criticising American strategy in Viet Nam, the author points to the vast know-how and experience gained by Ukrainians in the guerrilla warfare against Russian Bolsheviks in Ukraine.

Four Ukrainian Americans, graduates of the West Point Military Academy, are introduced to the readers in this issue of the magazine. Three of them, Lt. Nicholas Krawciw, Lt. Peter Sodol and Lt. Bohdan Barylak, have already seen action in Viet Nam and earned high military honors for distinguished service.

Interesting articles by Michael Demianchuk and Nicholas Tarchanyn, based on personal experiences, are also featured in the **"Memoir"** section of the magazine. Reports on the activity of various veterans groups in this and other countries of the world conclude this issue of **Veterans' News.**

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ

Австралія	0:15:0	0:3:0	ЗДА	4.00 дол.	80 ц.
Австрія	100 австр. шіл.	20	Канада	4.50 дол.	90 ц.
Англія	0:10:0	0:2:0	Німеччина	7.25 н. м.	1.25 н. м.
Аргентина	100 пез.	20 пез.	Франція	12.50 фр.	2.50 фр.

U. S. A. $ 0.80
Canada $ 0.90

